

Låt föreställningen börja! Socialt arbete med skolhund

- Let the Show Begin! Social Work with School Dogs

EmmaMaria Krantz

Examensarbete i socialt arbete, 15 hp

Socionomprogrammet,

Institutionen för individ och samhälle

Vårterminen 2024

Examinator: Anna Henriksen

Sammanfattning

Uppsatsen undersöker socialpedagogiskt arbete med skolhundar som del av skolsocialt arbete. Syftet är att undersöka hur skolhundar används som metod för elever med särskilda behov eller bekymmersamma livsvillkor samt vad skolhunden bidrar med i klassrummet. Undersökningen har en öppen etnografisk ansats med fältstudier under fyra heldagsobservationer på två grundskolor i olika kommuner i Västsverige. Totalt deltog en speciallärare/hundförare, en hundförare på lärardirektiv och tre skolhundar fördelat på två skolhundsteam. Därutöver åtta elever i åldern sex till 14 år. Samtliga deltog i skolhundsinsatsen utifrån behov av extra stöd i relation till mål av kunskapsmässig, social, emotionell, kognitiv eller utvecklingsmässig karaktär. Vid observationerna användes observationsschema och fältnotiser. Den etnografiska analysen tog stöd av Goffmans dramaturgiska perspektiv och stigmatologi. Resultatet visar att skolhundar bidrar till situationer där skolarbete kan utföras. De bidrar också till att alternativa roller och samspelsmönster uppstår och upprätthålls där både elever, föräldrar och lärare får alternativa sätt att hantera känslor och komma in i klassrummet. Empirin indikerar således att skolhundar har positiv inverkan på välmående och motverkar stigmatiserande processer såväl som ökar skolnärvaro och deltagande i skolarbete. Skolhundar och icke-traditionella insatser bör därför kunna appliceras i större utsträckning. Resultaten kan användas vid identifiering av andra målgrupper för insatsen och vid utformande av gemensamma riktlinjer. Under studien väcktes frågor om huruvida skolhundar maskerar brister i organisation och ledningsansvar samt huruvida skolhundarna påverkar skolpersonalens välmående och arbetsvillkor. Detta utgör rekommendation för framtida forskning. Avslutningsvis förs en reflektion om djurvälstånd och en reflektion om metodkritik.

Nyckelord: Skolhund, socialt arbete, socialpedagogik, samspel, interaktion, etnografi.

Författarens tack

Att skriva detta examensarbete har varit lärorikt, roligt och utvecklande. Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Olof Wiedel. Du har varit en uppskattad sparringpartner som stöttat mig i uppgiften och fört arbetet framåt genom dialog.

Tack till alla deltagare; elever, vårdnadshavare, speciallärare, hundförare och hundar för att ni ställde upp och välkomnade mig. Utan er hade det inte varit möjligt att genomföra observationerna.

Ett sista tack går till min familj som alltid finns där och uppmuntrar. Ni är bäst.

HÖGSKOLAN VÄST

Syfte och frågeställningar	3
Bakgrund och tidigare forskning	3
Skolan och elever med särskilda behov	4
Hundteamet	5
Biologiska mekanismer	5
Effekter av hundinsatser	6
Kritik mot hundinsatser	7
Framtida forskning	7
Teori/Teoretiska utgångspunkter	8
Inledning	8
Att göra skola	9
Stigma	10
Metod	10
Metodval	10
Urval	11
Setting	12
Kunskapssökning	12
Tillvägagångssätt	13
Etnografisk analys	14
Undersökningens kvalitet	15
Förförståelse och objektivitet	16
Forskningsetiska överväganden	17
Resultat och analys	18
Resultat del 1: Klassrummet för lilla gruppen, skola 1	19
Observation 1 - En vanlig morgon	20

HÖGSKOLAN VÄST

Hundrummet – Skola 2	20
Interaktioner, situationer och roller i klassrummet	22
Observation 2 - Vänta, jag kommer snart	22
Observation 3-Att göra skola med fingrarna i varm päl	23
Att vara eller icke vara	25
Observation 4-Från affekt till acceptans	25
Observation 5-Tre kilo agens på fyra tassar	27
Resultat del 2: Sammanfattning och det socialpedagogiska perspektivet	28
Scenskräck	29
Kris på scen	29
Skolhund som socialpedagogiskt verktyg	30
Modell 1	32
Modell två	33
Resultat del 3: Diskussion	34
Stigma	34
Vad maskerar hunden?	35
Djurvälfärd	36
Metodkritik	36
Litteraturförteckning	37
Bilagor	40
Appendix 1 - Förfrågan och informationsbrev om C-uppsats till rektor	40
Appendix 2 - Samtyckesformulär C-uppsats Sociala tjänstehundsteam i skolan:	41
Appendix 3 – Observationsschema	42

HÖGSKOLAN VÄST

Socialt arbete och socionomer förekommer på många olika arenor och samhällsscener. Uppsatsen utgår från vad som kan kallas de mer undanskymda platserna och det som sker där. De mindre grupperna för elever med anpassningar i skolan kan ses som en sådan plats. Goffman (2020, s.102) beskriver dessa platser som de bakre regionerna och som ett avskilt utrymme för mindre lyckade aktörer. Uppsatsen undersöker hur ett socialpedagogiskt arbete med hund kan se ut och vad det kan betyda för det vardagliga skolarbetet i dessa mindre grupper. Genom att använda Goffmans dramaturgiska begrepp för analys av etnografiskt material blir hundens närvaro en del av det myller av interaktioner och situationer som präglar vardagen.

I Sverige har alla barn rätt till utbildning. Skolans uppdrag innebär att främja alla barns utveckling och lärande såväl som att anpassa detta efter varje elevs unika förutsättningar och behov. Kommun och skola har därför skyldighet att skyndsamt tillsätta åtgärder vid skolfrånvaro, vilket förstärks ytterligare genom Sveriges ratificering av FN:s barnkonvention (Skolverket, Lgr22, 1 kap; SFS 2010:800; Barnkonventionen 2009). Hög skolfrånvaro och skolmisslyckanden ökar risker dels för psykisk ohälsa, missbruk, utanförskap och självmord, dels för andra riskbeteenden och utgör därför ett samhällsproblem. Det betraktas dock som ett typiskt skolsocialt problem (Backlund et al., 2017, s. 77). Kunskap om riskerna är grundläggande för att det även inom skolan återfinns socialt arbete i form av skolsocialt arbete. Trots att föreliggande uppsats inte studerar socialarbetare i första hand, så är det alternativa socialpedagogiskt präglade insatser som är i fokus. En fullständig skolgång är en av de starkaste skyddsfaktorerna för att undvika social-, hälsomässig eller arbetsrelaterad problematik längre fram i livet. Både den obligatoriska grundskolan och frivilliga gymnasieskolan utgör därmed centrala arenor för förebyggande socialt arbete. Arenor där barn och unga i riskzon för social problematik kan fångas upp och elever som lever med bekymmersamma livsvillkor eller är i behov av särskilt stöd kan synliggöras och nås av åtgärder (Backlund et al., 2017, s.17).

Begreppet *problematiske skolfrånvaro* innebär att elevens frånvaro är av sådan omfattning att det utgör risk för negativ utveckling relaterat till kunskapsmässig och /-eller social karaktär. Orsaker kan utlösas och upprätthållas av enskilda eller kombinerade faktorer som ofta delas upp i fyra områden; skola, familj, individ och sociala faktorer. Gemensamt är att det kan påverka elevens skolgång så att den kräver anpassningar (Backlund et al., 2017, s. 77–78, 80).

Barn och unga är samhällsmedborgare vars förutsättningar för att leva ett liv med goda livsvillkor bör främjas och prioriteras. Barn som lever med bekymmersamma livsvillkor är särskilt utsatta och det skolsociala arbetets främsta mål är därför att arbeta för en likvärdig skolgång. Andra centrala områden för det skolsociala arbetet är att bidra till en inkluderande lärmiljö och ett positivt socialt klimat. Det skolsociala arbetet bedrivs främst under den tvärprofessionella

HÖGSKOLAN VÄST

Samverkansformen elevhälsan, vilket utgör ett samlingsbegrepp för elevvård, skolhälsovård och socialpedagogiska insatser där socionomen kan verka utifrån rollen som exempelvis kurator eller socialpedagog (Backlund et al., 2017, s. 26). Traditionellt sett fokuserar socialpedagogiskt arbete på individens kontext för att underlätta deltagande i normativa sammanhang. Skolhundsteam kan ses som en insats vars syfte är att underlätta inkludering i gruppen och skolnormativa aktiviteter som kunskapsutveckling. En del av elevhälsans uppdrag är att arbeta förebyggande och främjande med elevernas sociala situation och psykosociala hälsa samt att stötta det pedagogiska arbetet. Elevhälsan utgör därmed en länk för samverkan mellan skola och andra aktörer exempelvis socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri och ungdomsmottagningar (a.a, 2017, s. 17, 19, 63). Sociala samhällsinsatser som skolsociala team, fältsekreterare och icke-traditionella insatser som skolhundsteam representerar metoder för förebyggande och åtgärdande arbete med barn och unga.

Vi människor har under årtusenden omgett oss med hundar dels för överlevnad, dels för att tillfredsställa det grundläggande behovet av kontakt och närhet. Sociala tjänstehundar arbetar ihop med sin förare gentemot tredje person och har under många årtionden använts för att stötta människor med särskilda behov eller som lever i utsatthet (Sandt, 2020, s. 104). Internationellt har sociala tjänstehundar använts längre och i större omfattning än i Sverige. Exempelvis i Storbritannien, Canada, Italien, Indien, Australien och i U.S.A (Friesen & Delisle, 2012, s. 102), men även nationellt har de använts under många år. Hundarna är utbildade ihop med sin förare och de utgör tillsammans ett team vars id-handling uppdateras vartannat år för att säkerställa kvalitet, säkerhet och djurvälstånd (Sparr & Ståhl, 2020, s. 11; Sandt, 2020, s. 104). De finns på olika samhällsarenor; såväl inom skola, vård och omsorg som för barn som upplevt trauma eller ska vittna i rättegång (Crossman et al., 2020, s. 535). Sociala tjänstehundsteam i skolan tituleras ofta skolhundsteam och är en resurs som kan bidra med ett socialpedagogiskt perspektiv, vilket kan definieras som ett gränsland där allmän pedagogik och socialt arbete möts (Cederlund & Berglund, 2017, s. 8). Det socialpedagogiska arbetet med skolhund handlar om att motverka social problematik och skolfrånvaro såväl som att bidra till utvecklandet av arbetsmetoder som kan komplettera pedagogiska metoder. Insats med skolhund är särskilt användbart i arbete mot problematisk skolfrånvaro och allt fler skolor söker personal med socialpedagogisk kompetens för att stötta elever med särskilda behov (a.a, 2017, s. 73).

Ett dilemma för socialt arbete är att insatser kan vara stigmatiserande trots dess intention att främja inkludering och tillgång till resurser såväl som positiva känslor hos individen av möjlighet att vara som andra (Mattson & Andersson, 2022, s. 40). Att tillhöra en liten undervisningsgrupp i skolan kan därför både betraktas som en långtgående anpassning utefter elevens behov såväl som kategorisering där individen är i en miljö utanför det vanliga och som därmed tillhör de bakre

HÖGSKOLAN VÄST

regionerna (Goffman, 2020, s. 102). Det borde därför vara av intresse för socialt arbete att undersöka hur dessa motverkande förhållningar kan hanteras. Stigmatiserande processer innebär att individer ses som något avvikande och att de börjar agera därefter (Goffman, 2021, s. 29–32). Livet i lilla gruppen kan antas ha dessa processer att hantera. Det är således av intresse att undersöka hur de olika aktörerna elev, lärare, vårdnadshavare och skolhund interagerar samt hur roller och situationer uppstår och utvecklas utifrån vilka möjliga sätt det finns att framträda.

Arbetet med skolhundar är relativt outforskat i skandinavisk kontext. Internationellt finns fler studier men även där finns kunskapsluckor (Crossman et al., 2020, s. 537; Fine et al., 2019, s. 3997, 4009; Meixner & Kotrschal, 2022, s. 8). Speciellt verkar det saknas observationer som kan säga något om hur skolhundsarbete går till. Utifrån ovan inriktas förestående studie på skolsocialt arbete vilket innefattar arbete som utgår från det sociala arbetets kunskapsområde (Backlund et al., 2017, s 15–19). Intentionen är att äntra skolans scen och undersöka hur det faktiskt går till när skolhundar används som metod för elever med behov av anpassningar i skolan.

Syfte och frågeställningar

Studien avser undersöka hur socialpedagogiskt arbete med skolhundar bedrivs som en del i det skolsociala arbetet. Genom observationer fokuseras dels hur skolhunden inverkar på samspel och interaktioner i klassrummet, dels huruvida skolhunden har någon påverkan på skolnärvaro, deltagande i undervisningen och stigmatisering.

Syftet är att undersöka hur skolhundar används i socialpedagogiskt arbete för elever med särskilda behov eller bekymmersamma livsvillkor samt vad skolhunden bidrar med i klassrummet.

Följande frågeställningar har varit vägledande i undersökningen:

- Hur påverkar skolhunden interaktioner, situationer och roller i klassrummet?
- Hur används skolhunden i det socialpedagogiska arbetet i klassrummet?
- Utifrån dessa iakttagelser undersöka vilka tolkningar som kan göras av stigmatiserande processer.

Bakgrund och tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras framväxten av djurassisterade insatser och socialt arbete med hund. Med stöd av tidigare forskning placeras socialt tjänstehundsteam in i skolmiljön och det skolsociala arbetet. Insatser med skolhundsteam beskrivs både utifrån biologiska mekanismer och de effekter tidigare studier påvisat. Avslutningsvis framhålls kritik om arbete med social tjänstehund såväl som kunskapsluckor inför framtida forskning.

Djur, människa och hälsa har en lång gemensam historia. Hunden är människans äldsta och mest socialt kompatibla sällskapsdjur. Att växa upp med djur stöttar aktivt utvecklingen av empati, social kompetens, kognition och god hälsa (Meixner & Kotrschal, 2022 s. 2). Djurassisterade insatser (DAI) avser arbete med djur generellt och hundassisterade insatser (HAI) avser arbete med hund. Tidigare forskning utgörs främst av effekt-och intervjustudier som utgår både från DAI och HAI, samt ett fåtal observationsstudier och sammanställningar av tidigare forskning. DAI har utvecklats drastiskt som forskningsfält de senaste 30 åren och är idag erkänt som kompletterande behandlingsform där hundar är vanligast. Det är en särskilt lovande metod för arbete med barn som målgrupp eftersom barn ofta har stort djurintresse, vilket gör insatsen mer lockande (Crossman et al., 2020. s. 535). På 1960-talet var Levinsson pionjär i att använda hund under terapiesessioner med barn. Han menade att hunden utgjorde ett socialt smörjmedel mellan den professionelle och barn under behandling (Fine et al., 2019, s. 3998; Friesen, 2010, s. 261, 265–266; Sandt, 2020, s.104). Forskning på HAI har blivit vanligare under de senaste 15 åren och visar att hundar i behandling och skola ökar samt att de utgör ett komplement till traditionella interventioner och åtgärder. Fältet går mot ett paradigmskifte där bilden av insatserna förändras och involverar mer evidensbaserad forskning (Fine et al., 2019, s. 3997).

Skolan och elever med särskilda behov

Correale et al., (2017, s. 62) menar att skolor representerar en betydelsefull miljö för barns sociala och emotionella utveckling där en lugn atmosfär, framhålls som viktigt. Detta för att erbjuda utveckling av känsloreglering, relationer med jämnåriga och vuxna samt att främja förmågan att fokusera och följa instruktioner. Allt fler använder skolhundar med målet att förbättra relationen mellan lärare och elev, öka uppmärksamhet och disciplin samt motivera elever med lärandeutmaningar och andra problem. Speciellt inom specialundervisning och för barn med särskilda behov (Sandt, 2020, s. 103–104; Meixner & Kotrschal, 2022 s. 1). I specialundervisning återfinns ofta elever som inte finner socialt stöd eller trygghet i andra människor. Barn med särskilda behov löper stor risk att drabbas av skolmisslyckanden och negativ feedback, vilket kan utgöra en stigmatiseringsprocess från tidig barndom och senare blockera utbildnings-och samhällslig framgång. Forskning visar att dessa elever är särskilt mottagliga för djurinsatser, vilket argumenterar starkt för sociala tjänstehundar (a.a, 2022 s. 2). En av de få observationsstudier som hittades var Walter-Estevés och Stokes (2008, s. 14), vilka likt förestående studie observerade hundinsats i skolmiljö. De fokuserade på interaktioner mellan lärare och elever med funktionsnedsättningar. Studien framhåller vikten av att hitta effektiva vägar för inläring och beskriver att hundens närvaro kan öka kommunikationen mellan lärare och elev, vilket sedan kan

HÖGSKOLAN VÄST

inriktas på utveckling av både sociala färdigheter och skolarbete. Gemensamt för deltagarna var att positiva verbala och icke-verbala beteenden gentemot både hund och lärare ökade parallellt med att negativa beteenden minskade. Deras undersökning visar att skolhund främjar elevers sociala engagemang och att elever med särskilda behov gynnas av att ha skolhund som lärarassistent och behandlingsassistent. Även Sandt (2020, s. 104) och Syrnyk et al. (2023, s. 1092) påtalar att HAI främjar engagemang och motivation till sociala interaktioner samt utveckling av sociala färdigheter för individer med Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) och/- eller Autism. Alla barn har rätt till skolanpassningar och någon diagnos behövs alltså inte. Psykisk ohälsa är dock den ledande källan till barns sjukdomsburda, varför det ihop med andra svårigheter så som neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) inte är ovanligt bland elever med skolanpassningar (Backlund et al., 2017, s. 39). DAI representerar en lovande storskalig metod för att överbrygga gapet mellan barn i behov av stöd och de som fått sina behov tillgodosedda. Dessutom är insatserna enkla att implementera till låg kostnad (Crossman et al., 2020, s. 535).

Hundteamet

Utmärkande och unikt för HAI med barn är att hunden och i viss mån föraren, uppfattas som icke-dömande deltagare vilka erbjuder nyfikenhet, tålmodighet, vänlighet, tröst och stöttning till individer i utsatta situationer samt att de står utanför den komplexitet som mänskliga relationer innebär (Meixner & Kotrschal, 2022 s. 2). Hundteamen utgör därför ett värdefullt emotionellt och socialt stöd för barn och unga i skolans kontext där interventionen formas utefter elevens behov och mål (Friesen, 2010, s. 261, 265–266; Sandt, 2020, s.104). Hundförarens roll varierar med uppdrag och kontext, men generella antaganden menar att hundteamet bidrar med något som andra interventioner inte kan uppnå. Hunden bidrar med att positivt påverka barnens attityd och självförtroende i klassrummet. Studier visar att barn blir mer uppmärksamma, mottagliga och samarbetsvilliga samt att de har längre koncentrationsspann när hund är med i klassrummet. Dessutom påvisar forskning att maktbalansen jämnas ut med skolhund närvarande samt att hunden ger ångestdämpande och lugnande effekter. Detta bidrar till att elever har fler interaktioner såväl som att elever känner sig hörda och förstådda av hunden (Friesen, 2010, s. 262, 264–266). Sandt (2020 s. 114) poängterar dock vikten av ett gott samarbete mellan skolpersonal och hundförare, att arbeta efter utarbetade riktlinjer samt att insatsen planeras, utvärderas och följs upp. Då kan hundassisterad pedagogik vara roligt, tryggt och positivt. Dels för inläring, dels för sociala färdigheter och psykiskt välmående.

Biologiska mekanismer

Meixner & Kotrschal, (2022, s. 2, 8) beskriver att lugnande och koncentrationsökande effekter av DAI länkas till neuronala och mentala mekanismer, däribland hormonet oxytocin som tillhör

HÖGSKOLAN VÄST

hjärnans lugn-och-rosystem och frisätts bland annat genom beröring och ögonkontakt. Beröring utgör ett grundläggande behov och tröskeln för taktil kontakt är ofta lägre till djur än till människor. Oxytocin inverkar lugnande, smärtlindrande och ångestdämpande. Det främjar socialt samspel, förtroende och tillit samt aktiverar hjärnans belöningssystem. Samtidigt minskar det oro och stress. Det beror på att frisättning av oxytocin ökar aktiviteten i hjärnans lugn-och-ro-system parallellt med att det dämpar aktiviteten i hjärnans flykt-och-kampsystem, vilket i sin tur minskar utsöndring av stresshormonerna kortisol och adrenalin. Ju bättre människa och hund trivs tillsammans och ju mer de interagerar, desto lägre kortisolnivåer och högre oxytocinnivåer har de. Genom att mäta kortisolnivåer och blodtryck har det framkommit att hunden både har stressminskande effekt och kan ge lägre blodtryck. Vissa effekter varar under flera månader vid upprepad oxytocinfrisättning (Handlin et al., 2012, s. 216–217, 224).

Effekter av hundinsatser

Intervju och effektstudier visar att HAI kan ge psykiskt stöd och positiva effekter av fysisk, kognitiv, emotionell och social karaktär (Fine et al., 2019, s. 3997, 4005; Friesen, 2010, s. 261). Elever som fått insatsen visar ökad läsförmåga, inläring, sociala färdigheter och minskade problembeteenden. Connell et al. (2019, s. 347-348) visar att barn med lägst läsförmåga hade störst behållning av skolhund samt att insatsen är ett effektivt sätt att stötta barn och öka akademiska framgångar genom hundens närvaro. Correale et al. (2017, s. 66) beskriver att skolhund kan framhäva och utveckla elevernas styrkor och att de kan arbeta riktat mot beteenden som utgör specifika relationella eller beteendemässiga problem. Detta genom att främja och förstärka tillit i relationen mellan lärare och elev, vilket ger positiva effekter på sociala beteenden och motivation samt reducerar aggressivitet och beteendeproblem. Hundkontakt ger positivare och jämnare sinnesstämning såväl som att minska stress och ångest genom känsloreglering. Hunden ger social support, större självförtroende, högre motivation samt glädjefyllda erfarenheter och positiva känslor (Crossman et al. (2020. s. 536); Syrnyk et al. 2023 s.1091, 1093). Fine et al., (2019, s. 3997, 4009) beskriver skolhund som social katalysator medan Correale et al. (2017, s. 62) benämner den som medlare och ett socialt smörjmedel som bidrar till lugn atmosfär och kan användas som belöning och motivator. Skolhund kan demonstrera olika typer av kommunikation och beteenden. Den kan förbättra relationer genom att uppmuntra kontakt och engagemang i sociala interaktioner samt genom att hjälpa barn uttrycka känslor och nya beteenden. Skolhund i klassrummet erbjuder alltså lärandesituationer, ökar psykiskt välmående och socioemotionell utveckling. Skolhund kan också ge tydlighet och större medvetenhet kring vad elever har svårt med. Den kan göra läraren mindre hotfull, är en bra lyssnare, tar bort press och varken kritiserar eller dömer. Det är av stor betydelse och en prestation att hunden ökar motivation och

HÖGSKOLAN VÄST

självförtroende hos eleverna. Forskning visar att skolnärvaro ökar dagar då insatsen ges (Meixner & Kotrschal, 2022, s. 7–9).

Crossman et al. (2020, s. 544) visar att elever som upplevt en stressfull situation väljer riktig hund framför robot eller lugnande föremål samt att HAI ger större effekt än vad som uppnås genom att vänta ut situationen, erbjuda ett föremål, robot eller mänsklig personal. De menar att det inte är taktill kontakt i sig, utan just kontakt med hunden som lugnar. Connell et al. (2019, s. 356) menar också att HAI kan associeras med signifikanta fördelar som kan uppnås med minimal ansträngning utan komplicerade metoder. Det vore därför fördelaktigt att använda hunden som den professionelles verktyg och hjälpmedel i rollen som lärarassistent, assistent till skolkurator eller (skol-)psykolog och vid habilitering (Walter-Esteves & Stokes, 2008, s. 6, 14).

Avslutningsvis beskriver Fine et al. (2019, s. 3999) att sociala tjänstehundar kan vara ett hjälpmedel för framväxande hälso-och ekonomiska samhällsutmaningar såväl som utmaningar för socialt arbete. Exempelvis inom områden som skolmisslyckanden, psykisk ohälsa och socioemotionell utveckling. Hundteamen arbetar i en pedagogisk miljö med ett mer holistiskt synsätt (Friesen & Delisle, 2012, s. 104) där hundar interagerar med elever i syfte att främja akademisk, social och kognitiv utveckling för att på sikt öka skolnärvaro och välmående: Något som är avgörande för individens chans att lyckas med sitt framtida liv och deltagande i samhället. Tidigare forskning framhåller alltså att skolhundsteam bidrar med ett framgångsrikt social-och specialpedagogiskt verktyg och en innovativ metod som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Kritik mot hundinsatser

Vanlig kritik gäller allergi, rädsla, säkerhet och hygien (Crossman et al., 2020, s. 536). Den gäller även djurvälstånd som etiskt dilemma (Sandt, 2020, s. 103). Välutbildade hundteam, att genomföra risk- och konsekvensanalys av arbetet, ha samtycke för insatsen och förebyggande arbete är sätt att bemöta kritiken. Exempelvis genom att sprida information och kunskap om insatsen. Kritiken bemöts också med noggrannhet gällande hundskötsel och hygien såväl som egna utrymmen och material för hundteamet (Friesen, 2010, s. 262; Sandt, 2020, s. 103).

Framtida forskning

DAI och HAI är inte framdrivet av forskning eller teori, utan av positiv erfarenhet från gräsrotspraktiker och rörelser (Meixner & Kotrschal 2022, s. 2). Fine et al. (2019, s. 3997, 4009) menar dock att forskningen kommer i kapp och bekräftar det praktiker vetat i årtal; interaktioner med djur kan influera humanhälsa positivt. Då det är ett relativt ungt forskningsfält finns det dock

HÖGSKOLAN VÄST

flera kunskapsluckor. Studier om insatsernas metodologi, djurvälstånd, praktiska riktlinjer och biologiska mekanismer behövs (Correale et al., 2017, s. 67; Crossman et al., 2020, s. 537; Fine et al., 2019, s. 3997, 4009; Syrnyk et al., 2023, s. 1103). Det gör även kontrollerad storskalig forskning med noggrann studiedesign för att isolera effekter och utesluta alternativa förklaringar till effekter som beskrivits i forskning och praktik. Detta kan ge gemensamma praktiska riktlinjer och identifiera målgrupper som passar interventionen (Crossman et al., 2020, s. 537). Det verkar också saknas observationsstudier som beskriver hur HAI går till. Uppsatsen kan bidra med beskrivningar av såväl vardagliga händelser som situations-och interaktionsmönster vid arbete med hund i skola.

Teori/Teoretiska utgångspunkter

Inledning

Nedan beskrivs den teori och det begrepp som utgjort grund för undersökningen. Vidare redovisas hur de används, vad de kan innebära för undersökningen samt vilka begränsningar som kan tänkas bli dess konsekvenser. Undersökningen genomförs med fältstudier i skolmiljö och har en socialpedagogisk karaktär, vilken utgår från att vi blir till genom mötet med andra och fokuserar på interaktionernas och samspelets betydelse (Cederlund & Berglund, 2017, s. 36). Med stöd av teori kan insamlade data organiseras och förstås i relation till ett ramverk. Teorin skapar således ett sätt att se på de observationer som utgör empirin. Observationerna tar sin utgångspunkt från teman så som elev, lärare, skolhund, roller, samspel, interaktion och stigmatisering. Det är då lämpligt att välja en teori som ser samspel och interaktioner som det centrala. Studien tar därför avstamp i Goffmans dramaturgiska perspektiv, vilket använder begrepp från teaterns värld för att beskriva och analysera vardagliga händelser, interaktioner och samspelelmönster (Goffman, 2020, s. 209). Goffman har studerat relationen mellan individ och samhälle (Meeuwisse et al., 2016, s. 235) och menar att individer är styrda och formade av samhällsliga strukturer och normer. Han ansåg att människan har förmåga att göra motstånd, upprätthålla distans och ha integritet (Mattson & Andersson, 2022, s. 31). Med det dramaturgiska perspektivet kan vardagliga händelser sägas utspela sig på en scen som kan omformas och där aktörer hamnar i dilemman. Detta torde innebära att det analytisk är viktigt att förstå såväl individers anpassning till sociala regler, som deras sätt att vara aktörer; alltså hur individer kan och bör agera i olika sammanhang. Maktperspektivet är inte centralt för teorin, men däremot fokuseras hur aktörer löser olika situationer och stigmatiserande processer. Därför kompletteras det dramaturgiska perspektivet med begreppet stigma, vilket handlar om individers avsaknad av socialt erkännande och om att tillintetgöra en människas roll och identitet med anledning av att denne inte svarar upp mot samhällets normer

HÖGSKOLAN VÄST

(Goffman, 2021, s. 8–9). Med sitt upplägg kan uppsatsen inte svara på om stigmatiseringsprocesser äger rum över tid då Goffman begränsar teorin till här och nu (Mattsson & Andersson, 2022, s. 42). Genom att studera vardagliga situationer inom ett institutionellt sammanhang kan däremot olika samspel och roller analytiskt framträda, och som vid händelseskeendet kan tolkas som positiva eller negativa.

Att göra skola

Goffman ser olika sammanhang, exempelvis ett klassrum, som sociala ordningar. Han kallar detta *de sociala mötenas struktur* vilket handlar om hur roller och social ordning skapas, upprätthålls och förändras genom direkt interaktion mellan aktörer (Mattson & Andersson, 2022, s. 33). Dramaturgin fokuserar på händelser i stället för det talade språket och menar att vi alla spelar teater och vill göra intryck på vår publik (Goffman, 2020, s. 3, 209). Detta kallas *intrycksstyrning* och har alltså att göra med hur man framträder som aktör inför andra och befäster sin identitet. Människor tolkar interaktioner och situationer för att förstå och förutse händelser såväl som för att hantera mötets ovisshet. Framträdanden kan ändras om scener eller rekvisita förändras men också om agerandet eller det framställda jaget ifrågasätts. Samförstånd krävs därför för att skapa tydlighet och trygghet (Mattson & Andersson, 2022, s. 34).

Individer socialiseras in i och lär sig hur olika roller i sociala sammanhang ska spelas, exempelvis elev. *Det socialicerade jaget* beskriver hur människor spelar sin roll och visar olika sidor av sig själv i de olika regioner som kännetecknar sociala sammanhang. Goffman betecknar dessa regioner som *de främre regionerna*, *de bakre regionerna* och *det offentliga rummet* (Mattson & Andersson, 2022, s. 33; Meeuwisse et al., 2016, s. 240). I ett klassrum kan lektioner ses som det offentliga rummet när skolsituationer utspelar sig där aktörerna accepterar sin roll och den akt de ska spela. Med andra ord då lärare och elev arbetar tillsammans i relation till läroplanens utbildningsmål. På skolscenen kan det tolkas som att lärare och elev är i de främre regionerna när de förväntas prestera i förhållande till funktionen av tagna eller tilldelade roller, förväntningar och normer (Goffman, 2020, s. 97). Rasten kan ses som en möjlighet till återhämtning avskilt från omvärlden. Aktörerna kan ta av sig rollens masker och vara sitt sanna jag helt utan krav på att agera i relation till någon annan aktör eller förväntningar från omvärlden. De kan därför sägas tillhöra de bakre regionerna, som också kan ses som avskilda utrymmen för aktörer vilka betraktas som avvikare (a.a, 2020, s.101–103) . Därmed kan den lilla skolgruppen betraktas som sådan. Att göra skola kan med stöd av teorin beskrivas som en föreställning där akter utspelar sig på olika scener. Studiens deltagare kan därför ses som aktörer vilka interagerar genom roller som tas och tilldelas för att göra intryck på publiken. Teorin kan användas såväl för att beskriva aktbyten och växlingar mellan roller som för att belysa hur situationer och roller initieras, upprätthålls eller avslutas. Den kan också

HÖGSKOLAN VÄST

användas för att belysa vad som sker och hur går det till såväl som situations- och samspelsmönster på olika scener.

Stigma

Det finns tre typer av stigma. *Kroppsliga stigma* kan representeras av exempelvis synliga fysiska funktionsnedsättningar, *fläckar på den personliga karaktären* av dolda stigma så som psykisk ohälsa och *gruppstigma* av exempelvis religion, nation eller socioekonomisk tillhörighet. Kort sagt är stigma något negativt som tilldelas individen av andra och kan bero på kropp, karaktärsdrag eller kategorisering av grupp tillhörighet (Goffman, 2021, s. 9). Stigma leder till exkludering och diskriminering, vilket kan hanteras genom olika strategier. Individen kan undvika sammanhang där stigmatisering förekommer, umgås med andra stigmatiserade eller maskera stigmat för att tillfälligt inkluderas i gemenskap. Konsekvenser av stigmatiserande processer kan vara förändrad självbild och svårighet i att bli sedd för andra kvaliteter (Mattson & Andersson, 2022, s. 33, 36). I uppsatsen ses det som en risk för stigmatisering att helt eller delvis gå i den lilla undervisningsgruppen då det ofta förknippas med individuella tillkortakommanden snarare än den ordinarie klassens förmåga att inkludera alla barn. Det innebär inte att det är negativt att gå i liten grupp, men däremot att stigmatiserande processer är närmare tillhands och risken att ses och bli sedd som något avvikande är stor (Goffman, 2020, s.101–103). Skolhundar är en resurs och metod som används i miljöer där elever inte svarar upp mot de normer och förväntningar som värdesätts i samhället och där många elever bär med sig någon form av stigma och /-eller normbrytande beteende. Om scenen förändras kan även människan förändras (Mattson & Andersson, 2022, s. 35–36, 40) och det bör därför vara av intresse att observera huruvida skolhundar kan påverka stigmatiserande processer på micronivå, i konkreta vardagliga situationer, genom att möjliggöra alternativa rollpositioner och interaktionsmönster.

Metod

Nedan redovisas val av metod samt den struktur detta omges av så som urval, setting för observationer, kunskapssökning samt tillvägagångssätt. Därefter presenteras den etnografiska analysmetoden inklusive ett utdrag ur fältnotiserna för att visa hur analysprocessen gått till. Avslutningsvis framhålls hur studien förhåller sig till kvalitet, författarens förståelse och forskningsetiska överväganden.

Metodval

Studien är kvalitativ med en induktiv ansats och utgår från etnografisk forskningstradition då det finns få observationsstudier som beskriver hur interaktioner i sociala situationer sker vid insats med sociala tjänstehundar. Syftet är att undersöka hur skolhundar används som metod i arbetet för

HÖGSKOLAN VÄST

elever med särskilda behov eller bekymmersamma livsvillkor samt vad skolhunden bidrar med i klassrummet. Den etnografiska ansatsen passar bra då det innebär att kunskap uppnås genom att vistas i miljön tillsammans med aktörerna och söker den andres perspektiv på tillvaron (Ahrne & Svensson, 2015, s. 117, 119, 122). Dessutom rekommenderar forskare strukturerade observationer (Sparr & Ståhl, 2020, s. 18). Etnografiska studier sker ofta över längre tid men det finns även etnografiska metoder där vissa sociala situationer studeras under kort tid. Detta tillvägagångsätt kallas mikroetnografi (Ahrne & Svensson, 2015, s. 138). Med förestående uppsats snäva tidsram var det möjligt att studera variationer kring hur hund används i klassrummet genom att använda kontakter på fältet.

Urval

Observationerna var beroende av tillgänglighet till fältet vilket kan vara komplicerat då skolan är en sluten miljö (Bryman, 2018, s. 513–515). Dessutom är det långt ifrån alla skolor som har skolhundar. Detta löstes genom att följa taktiska råd (a.a, s. 518) vilket här innebar att jag kontaktade en bekant som arbetar med att utbilda sociala tjänstehundar. Efter att ha övervägt möjligheterna bedömde jag att min kontakt kunde bidra med störst chans att nå ett så stort och brett urval som möjligt. Jag bedömde också att risken att detta skulle påverka resultatet var liten då det enda kriteriet jag efterfrågade var att ekipagen skulle vara utbildade och i aktiv tjänst. Slutligen resulterade detta i kontaktuppgifter till en rektor och fyra hundförare som arbetar med utbildade skolhundar. Rektorn återkopplade snabbt och hundföraren för skolhundsteamet på rektors skola skulle återkomma efter ledighet. Det gjorde hen dock inte och jag gick därför inte vidare med dem. Samtliga av de direktkontaktade hundförarna svarade inom ett par timmar. Urvalskriterierna handlade om att hundteamet skulle vara utbildat med giltig legitimation, vara i aktivt uppdrag, kunna ta emot besök inom given tidsram och befinna sig inom rimligt pendlingsavstånd. De två som valdes bort kunde inte ta emot besök inom tidsspannet, alternativt var inte ute i aktiv tjänst. De två skolhundsteam som mötte urvalskriterierna tog med sig förfrågan om undersökningen och informationsbrev till respektive rektor och berörd personal. Inför observationerna skickades informationsbrev och samtyckesformulär till rektor, lärare och hundförare samt till vårdnadshavare för de nio elever som var aktuella för fältstudien. Lärare informerade också sina respektive elever som då fick chans att uttrycka sig om eventuellt deltagande. Samtliga gav skriftligt samtycke och valde att delta, med undantag av en elev vars vårdnadshavare nekade medverkan. Inför att denne elev skulle träffa skolhundsteamet avlägsnade jag mig från lokalerna och återkom när de var färdiga. Samtyckesformulären samlades in innan observationerna genomfördes. Urvalet var målstyrt med inslag av snöbollsurval och utgick från syfte och frågeställningar (Bryman, 2018, s. 501, 504–505, 518). Inför undersökningen var jag

HÖGSKOLAN VÄST

medveten om att organiseringen av arbete med skolhund har stor variation, i likhet med de två skolor som varit föremål för observation. Detta ger belägg för att ett representativt urval inte är möjligt, utan bara exempel på skolhundsarbete. Något som kan vara positivt då det bidrar med analytisk spänning.

Setting

Den plats där forskare och informanter befinner sig när observationerna genomförs kallas setting och innefattar både fysiska och psykiska förhållanden (Kullberg, 2014, s. 155–156). Förestående studie grundas på totalt fyra heldagar med observation på fältet. Observationerna genomfördes på två grundskolor i olika kommuner i Västsverige. Totalt deltog en speciallärare/hundförare, en hundförare på direktiv av lärare och tre utbildade skolhundar fördelat på två skolhundsteam. Bland eleverna återfanns totalt åtta barn i ålder 6–14 år. Gemensamt är att de har särskilda behov och behöver extra stöd för att nå uppställda mål med kunskapsmässig, social, emotionell, psykisk, kognitiv eller utvecklingsmässig karaktär.

På Skola 1 är skolhunden med under hela skoldagen, varje dag. Hunden är en liten hund på knappt tre kilo som är lös i klassrummet där den arbetar ihop med både speciallärare och elever. Data samlades in under tre heldagar med observation i en mindre undervisningsgrupp. Under observationerna närvarade en speciallärare och en skolhund som tillsammans genomfört utbildning och diplomerats till skolhundsteam. Därutöver närvarade de tre elever som går i gruppen för särskild utbildning och vid ett par tillfällen var en vårdnadshavare närvarande.

På skola 2 arbetar ett skolhundsteam bestående av en hundförare och två hundar av medelstor ras på ca 25 kilo. De besöker skolan en dag i veckan och har ett eget rum i anslutning till entrén där de enskilt träffar elever i behov av extra stöd. Skolhundsteamet arbetar målstyrt på direktiv av respektive elevs lärare. Hundföraren får information av lärare om vad varje enskild elev behöver arbeta med och anpassar sitt och hundarnas arbete med eleven efter det. Arbetet kan vara av pedagogisk eller social karaktär. Observationerna genomfördes under en heldag då skolhundsteamet träffade sex barn med olika behov av stöttning. Observationerna avser dock träffar med fem elever då en vårdnadshavare nekat deltagande för sitt barn. Under observationerna fördes fältanteckningar som genomgick en första bearbetning samma dag.

Kunskapssökning

Inför studien gjordes research genom tidigare forskning och litteratur, vilken valdes utifrån relevans för uppsatsens ämne, syfte och formkrav. Vid sökning av tidigare forskning användes både svenska och engelska nyckelord så som; skolhund, social tjänstehund, skolsocialt arbete,

HÖGSKOLAN VÄST

socialt arbete skola, djurunderstödd insats, school dog, social service dog och Animal assisted intervention (AAI). Sökningarna gjordes via databaserna EBSCO, DIVA och Google scholar. För att ha så bred bakgrundskunskap som möjligt söktes nationella och internationella studier och artiklar. Forskning om hundinsats i skola prioriterades och annan närbesläktad forskning valdes bort i största möjliga mån eftersom tillräckligt många sökträffar för relevanta studier ansågs ha nåtts med ovan sökord. Exempelvis exkluderades forskning om andra icke-traditionella skolinsatser samt forskning som specifikt inriktades på andra djurslag än hund eller annan kontext än skolmiljö. På så vis kunde undersökningen hålla en röd tråd och vara mer specifik. Intrycket är dels att många studier om hundinsatser utgörs av kvalitativa intervjuer och effektstudier, dels att det finns en mindre del kvantitativa studier, observationsstudier och granskningar av tidigare forskning. De 11 peer reviewed-artiklar som kunde bidra mest i förhållande till syfte och frågeställningar valdes ut och granskades. En variation av forskningsansats eftersöktes för att ge en bredare kunskapsbild. Detta resulterade i en observationsstudie (Walters Esteves & Stokes, 2008), tre granskningar av tidigare forskning, fyra kvantitativa ansatser, en mixed method och två artiklar med kvalitativ ansats.

Tillvägagångssätt

Kullberg (2014, s. 161) framhåller att den etnografiska dagboken utgörs av fältnotiser om vad forskaren upplever och erfar. Under observationerna användes dels ett observationsschema utformat efter frågeställningarna och som tar stöd ur det teoretiska ramverket, dels fältnotiser vars utformning tog stöd av Neyland (2007, s. 92) som beskriver att det är en fördel att anteckna exempelvis datum, tid och basen för miljön. Under observationernas första fas hölls inställningen att allt var av intresse. Händelser och situationer betraktades därmed som udda eller normbrytande för att synliggöra sådant som för mig är vardagligt men kan förbises av andra. Anteckningar gjordes i direkt anslutning till observationerna och renskrevs samma dag eftersom minnet inte är tillförlitligt (Bryman, 2018, s. 533, 537). Totalt utgör fältnotiserna ett word-dokument på 44 sidor. De har en beskrivande, berättande, tolkande och analyserande karaktär och innehåller dels beskrivning av miljöer och interaktioner dels egna reflektioner och insikter från observationerna. På detta vis fanns viss struktur och organisering, men också utrymme för oplanerade intryck. Etnografer vänjer sig successivt vid att vara i sammanhanget och det blir då svårare att distansera sig (Neyland, 2007, s. 87, 93–94). Detta bör dock inte ha hunnit påverka studien i någon avgörande mening då den sträckte sig över en kort tidsperiod. Ändå fanns fördel i att gå tillbaka till tidigare notiser för att avgränsa empirin till studiens syfte och struktur genom att nya observationer kunde förstås i relation till tidigare och eventuella luckor kunde synliggöras och hanteras (a.a 2007, s. 93–94). Exempelvis kunde fokus för kommande observationer synliggöras såväl som att

HÖGSKOLAN VÄST

fältnotisernas struktur kunde bli enhetligt och därmed lättare att förstå i analysprocessen. Det gick att inta en naturligt skrivande roll vid ett bord i klassrummen utan någon märkbar reaktion från deltagare och det ansågs därför inte behövas någon förklädnad av skrivandet (a.a, 2007, s. 88–90). Notiserna nedtecknades så som händelser och situationer förstods och var den empiri som använts för analys. Författaren var delaktig vid inbjudan och valde då att delta eftersom det bedömdes lämpligast för de aktuella situationerna. Vidare fanns öppenhet om intentionerna och noggrannhet i att vara tillgänglig för eventuella frågor för att minska risken att aktörerna kände sig iakttagna och därmed skulle anpassa sitt beteende (Ahrne & Svensson, 2015, s. 132–133; Bryman, 2018, s. 533). Med anledning av etiska aspekter gällande de minderåriga i lokalen användes inte någon typ av inspelning.

Etnografisk analys

I analysarbetet försökte jag ha kvar den helhet som finns i vissa situationer snarare än att analytiskt dela upp situationer och utsagor i mindre beståndsdelar för att sedan sätta ihop dem igen till kategorier, vilket är vanligt i till exempel innehållsanalys. Jag sökte i stället efter hur vardagliga situationer utvecklas och förhandlas av deltagarna, varför etnografisk analys och dess fokus på ögonblicket passar särskilt väl och andra kvalitativa analysmetoder valdes bort. Genom observation och fältnotiser samlades ett för tidsramen stort och fylligt material in för att söka svar på etnografins grundfråga; vad händer här? Materialet var underlag för vidare bearbetning under den fortlöpande etnografiska analysen där fältnotiser omvandlats till täta beskrivningar (Kullberg, 2014, s. 163). Analysen tog stöd i det socialiserade jaget för att nå det iakttagbara, hörbara och kännbara i ögonblicket och därmed förstå aktörernas agerande (Mattson & Andersson, 2022, s. 31) Den var varken linjär eller en enstaka händelse, utan snarare en process där insamlade data kontinuerligt sorterats och tolkats. Trots detta går det att urskilja några mer dominerande steg. 1) Bekanta mig med empirin, vilket startade redan under renskrivning av fältnotiser, följt av flera genomläsningar av materialet. 2) Empirin begränsades, tematiserades och fokuserades utefter frågeställningarna. Detta gjordes genom att materialet bearbetats och organiserats vid upprepade tillfällen, vilket ledde till att mönster och teman började urskiljas. I processen blev fokus för observationerna allt tydligare och mer precist och de slutgiltiga kategorierna som bildar resultatet började framträda alltmer när vissa situationer i empirin blev tydligare och återkom. Exempelvis situationsmönster som: *En vanlig morgon*, *Vänta jag kommer snart*, *Att göra skola i varm päls* samt *Från affekt till acceptans* och *Tre kilo agens på fyra tassar* där hunden blev involverad i känslomässigt starka situationer. 3) De teoretiska begreppen användes på ett mer aktivt och tydligt sätt. Detta innebar exempelvis att roller och övergångar mellan olika situationer blev tydligare när situations- och interaktionsmönster framkom ihop med centrala aspekter som synliggjort vad som

HÖGSKOLAN VÄST

förändrat eller upprätthållit dessa mönster. För att söka nå den andres utkikspunkt distanserade sig forskaren från det konkreta när observationer och empiriskt material sattes i relation till de teoretiska och analytiska sammanhangen (Ahrne & Svensson, 2015, s. 136). Detta kunde inträffa då de beskrivna händelserna tolkades med stöd av de samspelsmönster som framkommit. 4) Redovisning av resultat, vilket inom etnografen är en del av analysen. Här beskrivs en berättelse som fångar själva görandet av situationer som bygger på samspel (Kullberg, 2014, s. 17). Nedan följer ett utdrag ur empirin som påvisar hur bearbetningen sett ut för den morgonrutin skolhund och elev utarbetat samt hur den tolkats med stöd av dramaturgin. Den färdiga beskrivningen och tolkningen av händelserna visas i uppsatsens resultatavsnitt under observation 1.

3. Bearbetning två. Koppla till teori.	1. Icke bearbetad fältnotis. Observation ett.	2. Bearbetning ett. Urskilja mönster.
Rolltagning. Lärare och Hund förbereder scen. E1 entré, in i roll. Förbereder nuvarande och kommande scen. Kompisroll. Använder rekvisita. Rutin. Lärare styr aktivitet. Hund huvudlärare med ansvar och väktare. Socialpedagog. E1 acceptans, följer.	8.10 - Jag kommer till platsen. Hälsar på Lärare och Hund som är på plats. sitter i soffan och arbetar vid datorn/förbereder sig inför dagen. 8. 20: E1 kommer, har med sig tårta idag. E1 går direkt fram och hälsar på Hund, klappar och pratar med hund, som ligger i soffan. E1 lägger sin jacka bredvid hund. E1 tar fram dator och sätter sig i soffan bredvid hund. 8.25: Lärare går och kopierar. Meddelar E1 och hund innan lärare går. Hund reser på sig och lägger sig på E1:s jacka. Hund riktar kropp och uppmärksamhet mot ytterdörren. Elev tittar på hund och konstaterar verbalt att lärare lämnat rummet. Återgår till skolarbetet. Hund håller ställningarna i klassrummet och sprider lugn och trygghet tills lärare återkommer. 8.30: Lärare kommer tillbaka.	Lärare och hund förberedelse. Hund kollega. E1 initiativ: kontakt, kommunikation, närhet till Hund. E1 rutin: hälsa sedan dator. Lärare lämnar, förbereder Hund och E1. Hund ensam lärare och väktare. Ansvar. Stabilitet. Lärare tillbaka.

Undersökningens kvalitet

Kvalitet handlar dels om att använda rätt metod vid rätt tillfälle, dels att ta ställning till vilken typ av undersökning som avses (Bryman, 2018, s. 33) samt om att vara ärlig i bedömningen om vad

HÖGSKOLAN VÄST

som är sant (Larsson, 2005, s. 10). Validitet och reliabilitet är begrepp som vissa forskare menar passar mindre bra för kvalitativ forskning varför *trovärdighet* och *pålitlighet* kan användas som motsvarande begrepp (Bryman, 2018, s. 468). Pålitlighet innebär i detta fall att jag hållit ett kritiskt granskande synsätt och att externa läsare varit behjälpliga. Trovärdighet speglas i de etnografiska beskrivningarna av den sociala verklighet som utspelats, samt vid tillämpning av de forskningsregler som finns och då jag kontrollerat med deltagare att händelser uppfattats korrekt (a.a, 2018, s. 468). Nedan följer ändock en redogörelse för hur uppsatsen förhåller sig till de mer klassiska kvalitetsbegreppen.

Extern reliabilitet handlar om i vilken utsträckning studien kan upprepas. Det går dock aldrig att frysa en social miljö som ständigt förändras (Bryman, 2018, s. 465). Förestående studie förhåller sig till replikerbarhet med en genomgående öppenhet från start till slut. *Intern reliabilitet* avser hur jag som forskare valt att tolka det som observerats (a.a, 2018, s. 465). Studien genomfördes av en forskare, varför externa läsare varit betydelsefulla för reflektion. Validitet kan vara svårt att överföra till kvalitativ forskning då det handlar om huruvida studien mätt eller undersökt det den sagt att den ska undersöka. En styrka i kvalitativa undersökningar, och etnografiska observationer i synnerhet, är dock *intern validitet* eftersom det möjliggör en stark koppling mellan empiri, teoretiska begrepp och slutsatser. *Extern validitet*, eller generaliserbarhet, är däremot ett problem för kvalitativ forskning. Detta då dess begränsade urval, som även denna studie har, får svårt att representera andra miljöer eller hela populationer. Undersökningen representerar observationer av arbete som organiserats på olika sätt. Att ta in ett bredare urval hade inte per automatik säkerställt generaliserbarhet eftersom arbete med skolhundsteam utgör ett relativt ungt fält och är organiserat på många olika sätt. Å ena sidan kan det begränsade urvalet utgöra hinder, men å andra sidan fick jag en tydlig inblick i arbetet. Genom småprat med personal framkom att de händelser och situationer som utspelades var av vardaglig karaktär för deltagarna och därmed kan de ändå sägas vara representativa för den miljö som studerats. Gällande överförbarhet poängteras att empirin knutits till teori och att det är kvaliteten på de teoretiska slutsatserna som har betydelse eftersom kvalitativa data har som mål att vara fylliga och skapa kontextuell förståelse (Bryman, 2018, s. 467). Då täta beskrivningar av fältnotiserna är gjorda och resultaten svarar upp mot syfte och frågeställningar samt speglar det kontextuellt unika kan ändå någon sorts validitet sägas förekomma.

Förförståelse och objektivitet

Jag har så länge jag kan minnas haft ett stort intresse för hundar, människor och beteenden. Sedan 2012 har jag i mitt arbetsliv som hundinstruktör och hundpsykolog både utbildat och väglett människor genom problem relaterade till livet med hund, relationen mellan människa och hund,

HÖGSKOLAN VÄST

hundbeteenden och hundspråk. Jag har ett särskilt intresse för hur sociala tjänstehundar kan användas för att stötta människor som har det svårt eller lever med bekymmersamma livsvillkor. Kullberg (2014, s. 159) menar att en etnograf ska göra det obekanta bekant och se på saker med nya ögon, men beskriver också att det inte behöver vara en nackdel att känna till fältet. Detta eftersom förkunskapen gör att forskaren slipper lägga tid och energi på att bekanta sig med miljön. Min förkunskap innebär således en typ av spetskompetens som gör mig både blind och seende. Dels ger förkunskap något att ta avstamp i, dels kräver den distans för att belysa det som för mig är vardagligt. *Objektivitet* speglar möjlighet att styrka och konfirmera. En observationsstudie innebär bland annat att man som forskare bedömer vad som är relevant och meningsfullt i relation till syfte, för att sedan dokumentera det. Å ena sidan har metoden fått kritik för detta, men å andra sidan är det en styrka att forskaren kommer nära deltagarna. Observationer utgörs således av närhet men kräver viss distans, varför forskarens fingertoppskänsla är nödvändig (Ahrne & Svensson, 2015, s. 132–133; Bryman, 2018, s. 484–485). Forskaren ska agera i god tro med vetskap om att fullständig objektivitet inte kan uppnås (a.a., 2018, s. 470). Att jag i grunden är positiv till hundassisterade insatser krävde både disciplin för att distansera mig från denna förutfattade mening såväl som aktiv påminnelse om ett kritiskt förhållningssätt både vid observationerna och i analysprocessen. Med stöd av litteratur om etnografins metodologi, exempelvis Kullberg (2014) och Backlund et al. (2017) samt de kritiska röster som framkommit av forskning kunde jag både skapa mig en helhetsbild och ett instrument för datainsamling. Detta hjälpte mig skapa nödvändig distans och vara så opartisk som möjligt.

Forskningsetiska överväganden

Etnografen gör många val som påverkar undersökningens upplägg, data, analys och framställan, vilket etnografen behöver hållas ansvarig för (Neyland, 2007, s. 118) då uppsatsen blir en del av samhällsdebatten när den läses. Jag har därför särskilt fokuserat på kritisk reflektion och använt både observationsschema och fältnotiser, vilket underlättat för att distansera tidigare kunskap och hålla struktur. Under observation kan det antas att alla inblandade påverkas av att ha en forskare i rummet även om denne anstränger sig för att påverka situationen så lite som möjligt. Det finns kritik som menar att etnografi genom sin text kan medverka till upprätthållande av maktpositioner och skapa skillnad mellan människor i en värld där ojämlika maktförhållanden speglar samhället (Ahrne & Svensson, 2015, s. 138). Detta beaktades i studien genom att löpande reflektera kritiskt i relation till empiri, etik och maktperspektiv både vid bemötandet av de som vistades i den observerade miljön och vid uppsatsens framställan, exempelvis vid beskrivning av deltagare och händelser. Därtill gavs särskilt fokus på öppenhet kring syftet och intentioner såväl som vid ett gott bemötande och samtycke av samtliga inblandade. Detta eftersom fältstudien utförts i en

HÖGSKOLAN VÄST

känslig miljö (Neyland, 2007, s. 93-94, 118) med minderåriga vilka kan antas ha upplevt just ojämlika maktförhållanden, stigmatiserande processer och skolmisslyckanden. Med etisk reflektion och agerande därefter kunde det alldagliga göras synligt och jag kunde observera med ett öppnare sinne samt få med fler detaljer till läsaren. Den unika kombinationen av att komma från hundvärlden till världen av socialt arbete ger särskild lämplighet för studien. Exempelvis hade jag nytta av kunskaper om hundspråk, hundträning och hundbeteende vid tolkningar av skolhundarnas agerande och arbete såväl som att jag kunde se och anpassa mig utefter hur jag påverkat forskningssituationen; dels i relation till hunden, dels till hundföraren och därmed indirekt till eleven.

Undersökningen följer de forskningsetiska principerna och råden om frivillighet, integritet och konfidentialitet. För att inte åsamka skada har samtliga deltagare, inklusive elever och vårdnadshavare, lämnat samtycke och fått information om studien där det tydligt framgår att deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst utan att ange skäl (Vetenskapsrådet, 2017, s. 8, 26–27). Idag är det allt vanligare med skolhund och många skolor har klassrum med elever i mindre grupper. Det är därför liten risk att verksamheten eller deltagarna kan identifieras (Neyland, 2007, s. 123). För att respektera deltagarnas integritet fokuseras observationerna på skolhundens arbete och hur den används i klassrummet, inte på enskilda barn (Vetenskapsrådet, 2017, s. 8, 26–27). Att blotta deltagare genom exempel från empirin vore varken respektfullt eller etiskt försvarbart varför endast den typ av händelser som kan anses vara vardagliga för arbete i små undervisningsgrupper exemplifieras. Det skulle ändå kunna vara någon som känner igen sig, varför framställan av uppsatsen är gjord med omsorg (Larsson, 2005, s. 10).

Resultat och analys

Resultatet är organiserat på följande sätt: I den första delen av resultatet besvaras frågeställning ett genom mer beskrivande redovisning av det vardagliga arbetet med hunden och hur det generellt går till på dessa scener. Därefter presenteras fem olika situationer vilka utgår från de återkommande interaktionsmönster som framkom i analysprocessen och som exemplifierar hur händelser utvecklas för elev, hund och lärare. I resultatets andra del besvaras fråga två när analysen fördjupas och framhåller hur det socialpedagogiska arbetet med skolhunden i rummet går till. Till hjälp har två modeller arbetats fram under analysprocessen. Den tredje frågeställningen besvaras i den avslutande delen när studiens resultat diskuteras i förhållande till begreppet stigmatisering och en kritisk reflektion om vad hundens arbete i skolan riskerar att dölja. Dessa tre delar avser i tur och ordning besvara uppsatsens tre frågeställningar.

HÖGSKOLAN VÄST

Resultat del 1: Klassrummet för lilla gruppen, skola 1.

Den lilla gruppens klassrum befinner sig i en egen skolbyggnad. På skolans entrédörr sitter en lapp med information om att skolhund vistas i lokalen samt information om vem som är ansvarig för hunden och dennes kontaktuppgifter. Innanför entrén finns möjlighet att hänga sin jacka och ställa sina skor. Rakt fram i korridoren står en crosstrainer och en blå tvåsitssoffa med ett fönster ovanför soffryggen vilket vetter in mot klassrummet. Klassrummet är uppskattningsvis runt 20 kvadratmeter. Till vänster från klassrumsdörren finns en fätölj som liknar ett bås med sin höga rygg och skärmar på sidorna. Bredvid den står en stor grön hörnsoffa med filtar och kuddar. Det finns ett par bord längs fönsterväggen som vetter mot skolgården. På borden ligger pussel, spel och skolarbeten. Längst väggen rakt fram finns en white-board-tavla med ett tydligt schema som kompletteras av bildstöd. En klocka och en time-timer hänger på väggen. Det står flera byråer där varje lådas innehåll är uppmärkt med text och bildstöd. Till höger om dörren finns ett par mindre rum. I ett av dem bygger eleverna ett hus av mjölkkartonger till skolhunden. Det finns mycket olika rekvisita, däribland typiska skolmaterial bestående av böcker, pennor, sudd och papper men också en stor pilatesboll och en yogamatta. Det finns artefakter och hjälpmedel som syftar till att stötta barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (Cederlund & Berglund, 2017, s. 60), exempelvis genom att reducera intryck. Utöver det finns material till skolhunden så som tärningar, aktiveringsspel, filt och kudde såväl som för hundens skötsel och välmående; koppel, bajspåsar och vattenskål. Mitt i klassrummet står ett ovalt bord. Längre in i lokalen finns kök, toalett och två små rum dit eleverna kan gå om de behöver vara i fred.

I det dagliga arbetet varierar typiska skoluppgifter så som matte och svenska med att skolhunden gör trick med eleverna under både förmiddag och eftermiddag. När det är dags för skoluppgifter sitter aktörerna tillsammans vid det ovala bordet. Skolhunden ligger på bordet intill eleverna när de arbetar och specialläraren sitter bredvid. En elev lägger ut sin jacka på golvet eller bordet så att skolhunden kan vila på den. När hunden ligger på bordet finns kudde, jacka, filt och vattenskål tillgängligt för hunden vars funktion är att stötta och motivera elever såväl som att utgöra ett smörjmedel för smidigare övergångar när de ska växla mellan uppgifter eller mellan ledig tid och arbetstid. När det är dags för rast är eleverna noga med att skolhunden följer med ut på rast och sedan går med tillbaka in i klassrummet. Under rasten finns tillgång till såpbubblor som läraren köpt samt ett förråd med cyklar och en skrin. Hunden är med och blåser såpbubblor, räddar maskar från asfalten efter regnet och åker i skrinan bakom cykeln som en elev cyklar på. Barnen är noga med att hunden är med. De pratar med hunden, kallar på den, klappar den och visar upp maskarna för den. De ber läraren om hjälp att lyfta upp hunden, ge den en filt att sitta på i skrinan och att hålla upp dörren för hunden när det är dags att gå in. Under rasten ger skolhunden eleverna

HÖGSKOLAN VÄST

chans att interagera genom lek, inta nya roller och förhandla om villkor när de involverar hunden i aktiviteterna och ber läraren om hjälp. Väl inne igen lägger en elev direkt sin jacka på golvet till hunden som lägger sig till rätta. Hunden följer oftast villigt med eleverna. Om den inte vill vara med eller bli upplyft backar den. Detta respekteras av både lärare och elever. Skolhunden har därmed möjlighet att neka medverkan i aktivitet. När det är dags för lunch är det läraren som tar emot matleverans, dukar fram, dukar av och tar hand om disk. Detsamma gäller på eftermiddagen vid fruktstund. Läraren har daglig kontakt med vårdnadshavare via telefonsamtal, sms och bilder från skoldagen. Om det behövs åker läraren och hämtar elever i hemmet. Ofta följer hunden med även då. En vanlig dag innebär att läraren i denna klass växlar mellan flera olika roller och arbetsuppgifter som kan motsvara förväntningar på en lärare, socialarbetare, kravställande vuxen, kökspersonal och städare. Specialläraren tar själv roller utifrån funktion som motivator, chaufför och omsorgsperson för elever och vårdnadshavare. Skolhunden agerar i rollen som kompis, socialpedagog och smörjmedel för smidiga övergångar mellan aktiviteter. Nedan följer en beskrivning av ett vanligt situationsmönster vid elevens ankomst till skolan.

Observation 1 - En vanlig morgon

Klockan är 8.20. En elev äntrar klassrummet och meddelar med glad röst att hen har tårta med sig. Därefter lägger eleven sin ryggsäck på soffan och går direkt fram till skolhunden för att hälsa. Eleven klappar och pratar med hunden som ligger i soffans andra ände. Hunden svarar med ett glatt kroppsspråk och möter elevens blickar med pigga ögon. Sedan lägger eleven ut sin jacka bredvid hunden och berättar att den är välkommen att ligga på jackan. Hunden tittar på medan eleven förbereder platsen. Nu går eleven till ryggsäcken, tar fram sin dator och sätter sig i soffan bredvid hunden. (Fältanteckning skola 1).

Situationen ovan beskriver en typisk morgonritual för en av eleverna. Först hälsa, lägga ut jackan till hunden och tio minuters lugn skärmtid med skolhunden. Händelsen kan beskrivas som att eleven kliver in i klassrummet och hälsar på skolhunden som glatt tar emot eleven. Därefter förbereder eleven både artefakter och sig själv inför dagens nästa moment. Samspelet initieras av samtliga deltagare och händelser utspelas genom växelverkan mellan lärare, hundförare, elever och skolhundar. Samspel som handlar om uppgifter relaterade till skolarbete och målstyrt arbete initieras och iscensätts av lärare. Interaktionerna handlar om att motivera och uppmuntra eleverna under skoldagen både i förhållande till skolarbete och socialt samspel.

Hundrummet – Skola 2

Hundteamet har ett eget rum precis till höger innanför entrén till skolbyggnaden. På dörren sitter en lapp med information om när skolhundarna är på plats, samt information om vem som är

HÖGSKOLAN VÄST

ansvarig och kontaktuppgifter. Bakom dörren finns ett par krokar för jacka och hundkoppel. Till vänster om dörren står ett bord och två stolar utmed väggen. Till höger står en bokhylla och ett mindre runt bord med två stolar. Rummet har ett fönster med insynsskydd. På golvet ligger en matta, två filtar och ett par kuddar. Rummet är litet, uppskattningsvis nio kvadratmeter och väggarna är ljusblå. Det finns rekvisita i form av aktiveringsspel, hundleksaker, inspelningsbara knappar och hundgodis såväl som artefakter mer uppenbart anpassade för lärande; ärtpåsar med bokstäver på, tärningar med siffror eller med möjlighet att sätta dit bildstöd samt böcker som följer elevens utbildningsmål. Utöver det finns material som har med hundens välfärd att göra så som vattenskål, viloplats, koppel, bajspåsar och torkhandduk. Rekvisitan byts ut och anpassas efter de olika scener och akter som utspelar sig.

Det finns tydliga rutiner och ritualer under den typiska arbetsdagen. När hundföraren hämtat eleven till klassrummet väljer eleven uteslutande att hälsa på hundarna det första de gör när de äntrar rummet. Efter att ha gått fram till eleven och hälsat genom att erbjuda ögonkontakt, närhet och en glatt viftande svans sätter sig Hund 1 på mattan med ryggen mot eleverna för att bli klappad och erbjuda närhet. Hund 2 initierar starten för besöket genom att ta ögonkontakt och att gå fram med en viftande svans till eleven och få klappar. Denna hund är äldre och hundföraren är noga med att den får vara med på egna villkor. När en hund arbetar, väntar den andre hunden vid sidan. När hälsningsrutinen är avslutad tar hundförare eller barn initiativ till verbal kommunikation medan barnet har taktill kontakt med hunden; klappar, kramar och kelar. Tillsammans planerar och genomför de dagens aktiviteter, tydligt målstyrda efter direktiv från ordinarie lärare. De aktiviteter eleverna gör med hundarna anpassas utefter vad eleven behöver träna på. Flera av dem kommer för att få hjälp med läsning, uttal eller sociala förmågor. Ofta handlar aktiviteterna om att växla mellan skolarbete och att göra trick ihop med hundarna, vilket i sig också kan utgöra själva skolarbetet. Vid läsning ligger hundarna lugnt bredvid eleven som ofta har händerna i den varma, mjuka pälsen. Vid övning av tal eller matte är hundarna mer aktiva i arbetet och utför trick ihop med eleverna. Eleverna kan exempelvis spela in röstkommandon till hundarna där de använder ord som eleven behöver träna på eller göra mattetal med hjälp av hundarnas olika kroppsdelar, exempelvis klorna som kan adderas, multipliceras eller divideras. Om eleven behöver träna på social interaktion pratar de med skolhundarna, tar ögonkontakt och klappar dem. Hundföraren stöttar eleverna och hundarna i arbetet genom att uppmuntra aktiviteterna, berömma och styra strukturen för hundstunden. Flera elever påtalade att skolhundarna är mycket uppskattade och utgör veckans höjdpunkt.

HÖGSKOLAN VÄST

Arbetet med skolhunden skiljer sig åt mellan skolorna. På Skola 1 arbetar skolhunden lös i gruppens klassrum under hela skoldagarna, varje dag, ihop med utbildad speciallärare. På skola två är den hundassisterade insatsen (HAI) organiserad på ett annat sätt. I detta klassrum är arbetet med skolhunden mer komprimerat och intensivt. Varje elev har 20 minuter ihop med hundteamet som arbetar på ordinarie lärares delegation. Mellan varje elev finns utrymme för en kort paus. Mitt på dagen har hundteamet en lång rast då hundarna får promenera, vila och hundföraren har lunch. Hundföraren har lång och bred erfarenhet av att arbeta som socialt tjänstehundsteam på flera arenor, exempelvis inom skola, barn- och ungdomspsykiatri, anhörigstöd, lekterapi på barnsjukhus och inom äldreården. Hundföraren arbetar på uppdrag av skolan och är inte utbildad lärare. Däremot har hundföraren genom uppdraget delegerats rollen som lärare, socialarbetare och behandlare, vilket motsvarar rollerna som tas under arbetet. Trots skillnaderna är det speciallärare och hundförare som ansvarar för arbetets utbildningsmässiga innehåll, skoldagens struktur samt djurvälstånd och säkerhet. Gemensamt för de tre skolhundarna är att de har en unik relation och rutin ihop med varje enskild elev.

Interaktioner, situationer och roller i klassrummet

Då aktiviteter initieras, avslutas eller förändras kan det göras av samtliga deltagare men lärare/hundförare har beslutsmandat. Elever och skolhundar leder och följer utefter de ramar och förutsättningar som ges. Vid interaktioner kan andra elever i gruppen involveras på skolhundarnas eller lärares/hundförares initiativ, men oftast inte på elevernas initiativ. Troligtvis inte för att det skulle vara ovälkommet, utan för att de inte valt att ta kontakt med varandra i någon större utsträckning under de observerade tillfällena. Om lärare/hundförare eller hund involverar någon annan accepteras det däremot av samtliga utan märkbart motstånd. Studien visar dels att skolhundar får elever att interagera och bli socialt tillgängliga, dels att kommunicera verbalt och taktilt såväl som genom kroppsspråk och rörelse. Nästa del i resultatet redovisar fyra exempel där hunden bidrar till att situationen utvecklas på ett speciellt sätt. Dessa fyra exempel visar bland annat hur skolhunden övervakar klassrummet, hur eleven använder hunden för att koncentrera sig på skolarbetet och växla mellan aktiviteter, hur skolhunden används för att reglera affektiva tillstånd och hur skolhunden används för att få in elever i klassrummet.

Observation 2 - Vänta, jag kommer snart

Lärares arbetsdagar i den lilla gruppen har stor variation och visade sig innehålla många olika uppgifter och situationer att hantera. Antagligen fler roller än vad som sker i vanliga klassrum för motsvarande åldersgrupp. Läraren får till exempel både städa, diska, agera chaufför med sin privata bil och ordna med mat och frukt till eleverna. Förutom skolhunden arbetar läraren ensam i

HÖGSKOLAN VÄST

situationer där fler personal hade varit en fördel. Följande exempel presenterar en situation där läraren behövde finnas till för flera uppgifter samtidigt, en situation som inträffar vid upprepade tillfällen. Läraren instruerar då hunden att ta en annan roll medan läraren lämnar klassrummet. Skolhunden anpassar sig snabbt till den nya uppgiften.

Läraren behöver lämna lokalen och förbereder genom att ge instruktioner kring vad eleven ska göra och att berätta för skolhunden att hen kommer snart. Skolhunden reser på sig från soffan och lägger sig på elevens jacka på golvet. Hunden ligger avslappnat, men uppmärksam med blicken och kroppen i riktning mot ytterdörren; den går in i rollen som huvudlärare och väktare. Eleven tittar på hunden och återgår till det hen höll på med. Efter en kort stund kommer läraren tillbaka. (Fältanteckning skola 1)

Ovan exempel beskriver en oväntad situation vilken kan säga något om organiseringen av små grupper. Läraren ger hunden och eleven instruktioner, överlämnar till hunden som får en mer övervakande uppgift med större ansvar och lämnar sedan lokalen. Hunden byter plats och riktar sin kropp och sin uppmärksamhet mot ytterdörren medan eleven fortsätter arbeta som tidigare. Eleven konstaterade med blickar och verbala uttryck att läraren lämnat rummet, men att hunden var kvar och återgick till uppgiften. Därefter fortsatte eleven ta kontakt med hunden genom blickar, klappar eller verbal kommunikation. Det verkar som att eleven sökte stöd hos skolhunden som svarade genom att erbjuda blickar och fysisk kontakt. Detta situations-och samspelsmönster var återkommande och kan tolkas som att skolhunden agerade ansvarstagande och erbjöd stabilitet och trygghet genom väktarrollen som innebär en mer övervakande roll när läraren lämnar klassrummet. I situationen bidrar skolhunden med att upprätthålla ordning och till att eleven har det okej. Den tar och ges ansvar i att ha koll på huruvida det kommer besök och meddelar exempelvis när matleverans kommer. Skolhunden tillskrivs även rollen som huvudlärare i situationer då ordinarie lärare inte kan finnas närvarande för eleverna mentalt eller fysiskt till förmån för andra uppgifter. Hunden blir därmed lärarens utsträckta hand när den får, och tar, huvudansvaret i klassrummet. Både speciallärare och hundförare anpassar roller, arbete och bemötande gentemot elever utefter elevernas sinnesstämning och behov. De uttrycker stort engagemang och omsorg i relation till elever och skolhundar. Specialläraren uttrycker dock motstånd vid situationer som karaktäriseras av otillräcklighet för elever eller innebär uppgifter utanför professionen och påtalar då att fler personal behövs.

Observation 3-Att göra skola med fingrarna i varm päls

HÖGSKOLAN VÄST

Elever kan behöva anpassningar för att möta förväntningar om prestationer i skolan (Backlund et al., 2017, s.38). Att delta i den mindre gruppen är en sådan anpassning och utgår från problem som begränsat möjligheten att delta i ordinarie grupp, men även här är skolundervisning huvuduppgiften. Nedan presenteras ett exempel på hur hunden kan hjälpa elever med lässvårigheter. Hunden hjälper eleven med både uppgiftsuthållighet och uppgiftsfokusering. Den bidrar också med att erbjuda växlingar mellan tillfällen för mer lekfulla moment som ger chans till paus i läsningen och att åter koncentrera sig på uppgiften.

Eleven går i klass 1 och kommer till skolhundsteamet för att träna på läsning. Eleven knackar på dörren och uttrycker att hen väntat tillräckligt länge på att träffa hundarna. Eleven går in i rummet och väljer en bok. Därefter hälsar eleven på hundarna som cirkulerar ivrigt runt dennes ben och tittar intresserat. Hund 1 kommer nära eleven, nosar, slickar och viftar på svansen; den vill ha gos. Hund 2 är lite trött och mer stilla. Hundföraren (HF) gör mysigt bland filtar och kuddar på golvet. Hund 1 ligger mellan eleven och HF. Eleven klappar Hund 1 och börjar direkt läsa högt med glad röst och fullt fokus på uppgiften. HF lyssnar och riktar sin uppmärksamhet mot eleven som läser. Hund 2 ligger och tittar på någon meters avstånd. Hund 1 ligger avslappnad på sidan och eleven klappar lugnt medan hen läser koncentrerat. Stillhet och lugn speglar miljön i rummet. Eleven lutar sig mot Hund 1 medan hen läser, pratar om texten, klappar långsamt och mjukt på hundens lina päls, skrattar och återgår till läsningen. Hund 1 lägger sig på rygg och eleven klappar på magen i stället medan läsningen fortgår koncentrerat. H2 kliar sig och reser sig sedan för att lägga sig bredvid HF. Hund 1 viftar långsamt på svansen, reser sig och kurar ihop sig till en kringla medan den lägger sig bredvid Eleven igen med huvudet tätt intill elevens ben.

När eleven läst klart tar hen fram en stor tryckknapp som kan användas för att spela in kommandon till hundarna. Eleven spelar in "vänta på godis". Därefter går eleven fram till hundarna, klappar dem på huvudet och väcker dem. Hundarna reser sig, tittar, viftar på svansen och går till eleven. HF tar fram hundgodis och eleven får bestämma vem som ska börja. Eleven lägger knappen på golvet och ber Hund 2 trycka på den med tassens. Sedan lägger eleven en hundgodis på en annan knapp som ser ut som en ringklocka och ber skolhunden vänta. De har ögonkontakt och eleven säger varsågod. Hunden tar godisbiten och det plingar när hundens nos nuddar ringklockan. Eleven berömmar hunden med glad röst och ler stort. Det glittrar i elevens ögon. Nu är det dags för Hund 1 som gör samma procedur. Eleven fortsätter göra olika trick med hundarna. Först med den ena, sedan med den andre. Titta, snurra och fånga. Eleven berömmar hundarna med glad och pigg röst när de följer direktiven. Eleven ler brett och ber om att få göra ett sista trick. Det får

HÖGSKOLAN VÄST

eleven. Hen skrattar och pratar med hundarna som lägger sig näsa mot nos med eleven innan denne lämnar rummet. (Fältanteckning skola 2).

Exemplet påvisar eleven som aktör och belyser samspelet mellan elev och hund, vilket verkar karaktäriseras av ett gemensamt interaktionsutbyte och omsorg. Hunden bidrar här med tillfällen att öppna upp för sociala kontakter med andra genom humor, empati, positiva känslor och upplevelser. Skolhunden används också vid växlingar mellan skoluppgifter och mer lekfulla moment och därmed för smidiga övergångar mellan stunder av icke-prestation och prestation. Genom skolhundens medverkan skapas således fokuserade lärandesituationer där hunden bidrar med rutiner och ritualer som hjälper elever hantera förväntningar och skapa tydlighet för undervisningen och skoldagens struktur. Den kan sammanfattningsvis sägas användas som smörjmedel och icke-dömande lärarassistent, medlare och social katalysator (Meixner & Kotrschal, 2022, s. 2; Correale et al., 2017, s. 62). Resultaten framhåller att lärare och hundförare styr händelserna i relation till arbetsdagens struktur för skoluppgifter, lektion, rast och lunch. De agerar således även scenograf och roddare.

Att vara eller icke vara

Med anledning av kommande två exempels likhet kommer här en inledning som representerar dem båda. Observation 4 handlar främst om hur skolhunden hjälper eleven hantera svåra känslor och situationer. Observation 5 fokuserar på skolhunden som aktör med fristående agens. I de följande utdragen av empirin framträder hur elever kan acceptera, eller inte acceptera, roller som givits dem. En del möter upp de förväntningar och anpassningar som gjorts utefter elevens behov. Andra uttrycker motstånd till roller, samhällets förväntningar av skolprestationer eller till skolstruktur och skolmiljö. För en del visar sig motståndet genom negativa känslouttryck eller beteenden gentemot skolpersonal och vårdnadshavare, eller genom självskada. För andra uttrycks motstånd genom intrycksstyrning (Goffman, 2020, s. 3, 209) där eleven styr bilden av sitt jag. Samtliga elever ger dock positiva uttryck inför hundinsatsen.

Observation 4-Från affekt till acceptans

I detta exempel handlar situationen om en elev som kommer till skolan med en förälder. Eleven är vid ankomst i ett upprört tillstånd efter en konfliktfylld morgon. Eleven vill inte vara på skolan. Med händelseförloppet nedan visas hur skolhunden kan hjälpa elever hantera sådant som för eleven verkar vara utmanande villkor och svåra situationer. Utöver det presenteras hur en förälder får nytta av skolhundens arbete.

Eleven kommer till skolan och äntrar scenen med en förälder. Eleven är märkbart i affekt. Upprörda röster, ett intensivt, yvigt kroppsspråk och starka känslouttryck hörs och syns. Eleven

HÖGSKOLAN VÄST

ser skolhunden som kommer och möter dem i hallen med glatt viftande svans. Eleven fäster blicken på skolhunden och går rakt fram för att hälsa på den. Eleven går till den blå soffan utanför klassrummet och vill ha hunden bredvid sig. Läraren kommer och lyfter upp den. Både elev och skolhund sätter sig till rätta. Eleven pratar med hunden, tittar på den och klappar den. Hunden finner sig snabbt i uppgiften och möter elevens blickar med pigga ögon. Den håller sig nära eleven med sin kropp i riktning mot elevens, sina framåtriktade öron och sin viftande svans; ett glatt kroppsspråk. Både elevens och hundens tempo saktar av. Eleven stryker hunden allt långsammare och hunden lägger sig ner. Ögonkontakten är tät och avslappnad. Föräldern står nu tyst och tittar på elev och skolhund samtidigt som spänningarna mattas av något i ansikte och kropp. Medan skolhunden interagerar med eleven berömmar läraren hunden med rösten och ger en hundgodis till eleven som börjar göra trick med skolhunden bredvid sig i soffan. Medan tricken utförs viftar hunden glatt på svansen, tittar på eleven med pigga ögon och riktar hela sin kropp och all sin uppmärksamhet mot eleven. Den följer varje direktiv. Samtidigt börjar elevens röst låta gladare, piggare och hen är fullt fokuserad på uppgiften ihop med hunden. Sitt, ligg, snurra, tass, andra tasserna, vänta och varsågod. Efter trickerna, som varar ett par minuter, återgår eleven till att ge hunden klappar som blir både långsammare och mjukare medan både elevens och hundens kroppsspråk blir alltmer stillsamt. (Fältanteckning skola 1).

Händelseförloppet kan tolkas som att eleven aktivt söker stöttning hos hunden som snabbt finner sig till rätta och svarar upp på elevens initiativ. Hunden verkar nå fram till eleven genom deras egen form av samspel och kommunikation. Med hjälp av detta relationskapital och sin icke-dömande attityd verkar den hjälpa eleven att distrahera, känsloreglera och acceptera scenen och rollerna i akten. Detta kan tolkas som att skolhunden antar en socialarbetares eller behandlares roll och stöttar eleven i processen att gå från affekt till acceptans för den förväntade elevrollen: Ett situations- och interaktionsmönster som upprepats många gånger under observationerna. Läraren berättar för eleven att skolhunden längtat efter att träffa hen, att den glad att eleven kom idag. Detta kan tolkas som att läraren använder hunden som medlare (Meixner & Kotrschal, 2022, s. 2) och ett verktyg genom vilket läraren tolkar skolhunden för att nå eleven emotionellt och rationellt. Hunden utgör ett slags klister som motiverar eleven att stanna kvar på skolan. Även detta är ett samspelelement som bevitnades vid upprepade tillfällen. I exemplet har läraren intagit en assisterande biroll till sin kollega skolhunden.

Sammanfattningsvis visar exemplet hur skolhunden kan stötta eleven med både inre och yttre påfrestningar genom att hjälpa eleven hantera och lugna negativa känslor (Crossman et al., 2020, s. 536; Syrnyk et al., 2023, s.1091, 1093). Hunden bidrar genom att mildra pressen för eleven och gör arbetsdagen smidigare för läraren då den genom interaktion med elever kan synliggöra deras

HÖGSKOLAN VÄST

sinnesstämning och behov i olika situationer. Skolhunden påverkar akterna positivt genom sina roller vilket möjliggör för läraren att möta individen socialt, emotionellt och kognitivt (Correale et al., 2017, s. 66). I tillägg till ovan fick föräldern chans att återhämta sig från morgonens konflikt när skolhunden arbetade med eleven.

Observation 5-Tre kilo agens på fyra tassar

I detta sista exempel visas hur skolhunden kan ta egna beslut i situationer baserat på sin erfarenhet av liknande händelser och unika relation till eleven. Observationen visar ett händelseförlopp där skolhunden med egna initiativ hjälper elev och lärare att hantera situationen. Utöver det visas även hur föräldern använder sig av skolhunden i utmanande situationer.

8.35: Elev är utanför skolbyggnaden med sin förälder. Läraren noterar det och förbereder målarstation till eleven som brukar tycka om att måla när hen kommer till klassrummet. Hunden spetsar öronen och riktar uppmärksamheten mot entrén då den hör dörren öppnas och stängas. Höjda röster och bestämt tonläge hörs från elev och förälder. De är båda märkbart upprörda, vilket läraren noterar. Skolhunden springer på eget initiativ ut i hallen och hälsar glatt på eleven som kommer in med föräldern. Föräldern påpekar att hunden är glad att se eleven. Lärare går ut i hallen och kollar att hunden är trygg. Därefter intar läraren en passiv biroll, går tillbaka in i klassrummet och överlämnar huvudlärarrollen till hunden som arbetar med eleven i hallen. Ytterdörren slår igen och skolhunden kommer tillbaka in till klassrummet från hallen, tittar på läraren och går för att dricka vatten. Läraren förstår att eleven lämnat lokalen, intar huvudlärarrollen och går ut för att hjälpa föräldern få tillbaka eleven som rymt. Lärare hämtar hunden för att motivera eleven att komma tillbaka och skolhunden träder in i rollen som kollega. Snart är alla åter i hallen och eleven sätter sig i soffan utanför klassrummet. Hunden ställer sig nedanför och läraren lyfter upp hunden. Eleven börjar interagera med hunden och de fokuserar på varandra. Föräldern står en bit bort i hallen och tittar på dem. Föräldern är märkbart upprörd, snyftar, torkar sina tårar, suckar och har ett uppgivet kroppsspråk. Föräldern har ett bestämt och kort tonfall när hen går fram till eleven och pratar om morgonens händelser och elevens beteende. När eleven fortsätter vara upprörd och använder både verbala och fysiska uttryck i affekt ger föräldern eleven utrymme och lämnar plats åt skolhundens och elevens samspel igen. Samspelet utgörs av trick, klappar och genom att eleven sträcker fram sin hand mot skolhunden som svarar med att slicka på handen. Elevens tonfall blir successivt mildare, volymen lägre och kroppsspråket lugnare. Eleven riktar all uppmärksamhet åt skolhunden som arbetar koncentrerat. Lärare stöttar eleven och hunden i samspelet genom att berömma med rösten. När situationen lugnat sig meddelar föräldern att den måste gå till jobbet. Eleven accepterar det. När läraren försöker be hunden att ta med sig eleven in i klassrummet gör hunden motstånd genom att sitta kvar i elevens

HÖGSKOLAN VÄST

knä. Detta är ovanligt för hunden som annars villigt följer lärarens initiativ. Läraren låter dem stanna kvar en stund i soffan utanför klassrummet. Hunden slickar på elevens hand medan den ligger i elevens knä. Efter en kort stund meddelar eleven att hen är redo att gå in, och frågar om läraren kan lyfta ner hunden så den kan följa med in i klassrummet. (Fältanteckning skola 1).

Hunden verkar stötta eleven och hjälpa denne ur affekt och i riktning mot acceptans för de villkor som finns för elevens roll. Skolhunden påverkar aktens handling, tempo, roller och riktning, vilket stöttar eleven med övergångar mellan roller och situationer. Den verkar nå eleven på ett sätt som inte människorna lyckas med. När hunden inte följer lärarens direktiv kan det tolkas som att hunden tar eget initiativ, agerar på elevens sinnesstämning och tolkar eleven som att hen inte var redo ännu. När eleven fått en stund till med hunden ville både båda två komma in i klassrummet. Hunden låg sedan på bordet intill eleven som arbetade. Ibland avbröt eleven för att söka ögonkontakt eller taktil kontakt med skolhunden. Hunden används här för att nå eleven emotionellt, socialt och rationellt genom att rikta fokuset på hunden i stället för på det som är svårt. Den används också aktivt som medlare, kompis, socialarbetare och behandlare. Det framhålls hur hundarna dels uppmuntrar och motiverar eleverna i skolarbetet, dels arbetar med elevernas sociala, emotionella och psykiska välmående. Situationen redovisar hur förälder och lärare tolkar hundens beteende och använder den som motivator och klister för att eleven ska stanna kvar i skolan. Det visas således hur skolhund kan assistera lärare och förälder när skolhunden var den avgörande komponenten som fick in eleven i klassrummet och som hjälpte eleven växla från affekt till lugnare sinnesstämning. För att detta skulle vara möjligt krävdes tillit och förtroende gentemot hunden från lärare och förälder, exempelvis när hunden inte gjorde som läraren bad den eller då föräldern tog ett steg tillbaka till förmån för hundens handlingsutrymme. Hunden var både huvudlärare och kollega till läraren, samtidigt som den var socialarbetare och behandlare för eleven och dennes förälder.

Resultat del 2: Sammanfattning och det socialpedagogiska perspektivet

Denna andra del av resultatet besvarar uppsatsens andra frågeställning. Inledningsvis fördjupas analysen och huvudsakliga empiriska resultat sätts i relation till teoretiska utgångspunkter och socialpedagogik. Därefter används empirin för att påbörja en socialpedagogisk modell. Resultatet från del 1 visar att skolhunden är involverad i situationer där starka känslor är involverade såväl som i situationer där elev och lärare utför aktiviteter där kognitiva förmågor är centrala. Utöver detta är hunden involverad i kommunikation mellan elever och lärare. Detta anser jag är en utvidgning från rent pedagogiska frågor till socialpedagogiska aspekter där hela elevens situation är i fokus. Resultatet visar även att hunden har en inverkan på att elever kan koncentrera sig, samla

HÖGSKOLAN VÄST

sig för att kunna börja skoldagen och medverka till att elever ens kommer in i klassrummet och blir kvar där. I avsnittets andra del kommer därför en modell som visar tre samspelsmönster för känslor, aktiviteter och kommunikation presenteras. Efter det kommer ytterligare en modell som lyfter fram att hunden dels kan användas direkt i kontakt mellan elev och lärare, dels mer indirekt som del i lärmiljön. Syftet med första modellen är att belysa vad hunden kan användas till. Syftet med den andra är att lyfta fram hur det kan gå till när hunden används i miljön.

Scenskräck

Innan modellerna visas kommer först en påminnelse om att dessa små klasser inom skolans värld handlar om att arbeta med elever där anpassningar behövs för att de ska kunna ta del av något som liknar den vanliga skolan (Backlund et al., 2017, s. 39). Anpassningen är att de helt eller delvis är i skolans bakre regioner eftersom de inte når upp till skolans mål eller samhällets förväntningar kring normer och sociala förmågor (Goffman, 2020, s. 102). Medlemmar i den lilla undervisningsgruppen kan då tänkas ha motstridiga känslor kring de livsvillkor och förutsättningar som finns i skolans vardag. Med Goffmans språkbruk kan sägas att dessa elever är exempel på att skolans scen och samhällets publik kräver för mycket, vilket gör att eleverna kan drabbas av rädsla att tappa ansiktet (a.a, 2020, s. 218–221). De får scenskräck så svår att det för vissa är en stor utmaning och en prestation att ta sig till skolan. Andra klarar att ta sig till klassrummet, men behöver anpassningar som inkluderar, stöttar och är behandlande. Först då klarar aktören att ta på sig rollens masker och prestera på scen. Under fältstudierna uttrycks att mötet med skolhund är avgörande för elevernas skolvistelse och försök att nå utbildningsmålen, vilket även genomsyrar empirin.

Kris på scen

Även på dessa mindre scener uppstår kriser. Det har vi fått följa i den första delen av resultatredovisningen som visar på flera exempel av situationer där hunden har uppgiften att bidra till en växling från starka affekter hos barn, och ibland föräldrar, till att situationen lugnas. Hunden gör det genom att erbjuda närhet, fysisk kontakt, ett positivt kroppsspråk och omsorg. Eleven använder hunden genom att prata med den såväl som att klappa, pussa, vara nära och att med sitt kroppsspråk visa hunden sina behov. Ett exempel är då elever sträcker ut handen mot skolhunden som responderar genom att slicka på den. Elevens respons till det tyder på att den taktila beröringen från hunden har lugnande inverkan. Situationer likt detta bidrar med konkreta exempel på hur skolhundar stöttar elever, erbjuder distraktion och hjälper eleven känsloreglera. Analysen visar därmed att skolhund och elever gemensamt kan utarbeta en rutin och metod samt ett specifikt samspel när eleven har det svårt. Detta kan antas ha att göra dels med att skolhunden representerar en trygg och icke-dömande relation, dels med oxytocinfrisättning som aktiverar kroppens må-bra-

HÖGSKOLAN VÄST

hormoner parallellt med att minska stresshormonerna kortisol och adrenalin (Handlin et al., 2012, s. 216–217, 224). Observationerna visar således hur interaktion med skolhund och oxytocin skapar gemensam grund för utbyte som främjar välmående. På detta vis finns möjlighet till villkorlös, stressfri och tröstande kroppskontakt; särskilt i kognitivt och socialt utmanande situationer. (Fine et al., 2019, s. 4003; Handlin et al., 2012, s. 217). Backlund et al. (2017, s. 17, 19, 63) skriver att socialpedagogiskt arbete använder individens kontext för att underlätta och uppmuntra deltagande i normativa sammanhang. Det bygger på meningsfullhet såväl som delaktighet. Arbetet sker genom en samspelsprocess ihop med brukaren och inverkar positivt på individen (Cederlund & Berglund, 2017, s. 22). I resultatet finns ett antal situationer där hunden verkar vara en som eleverna vill vara med, dras till och som de genom beröring får sköna känslor utav. Hunden kan därmed ses som en faktor som drar unga till situationen i klassrummet. De kan också känna sig kompetenta genom att styra hunden. Skolhundar använder sig av intrycksstyrning då de balanserar och anpassar roller utefter situation och aktivitet, men också i förhållande till lärares och elevers initiativ, förväntningar, bemötande, sinnesstämning och behov. Det finns då skäl att resonera om hund som en aktiv aktör i klassrummet snarare än som ett passivt verktyg som lärare kan använda. Hunden tog vid flera tillfällen själv initiativ i arbetet och blir då ett aktivt verktyg för lärare genom att erbjuda flera ingångar för att möta eleverna. Detta kan tolkas som att hunden bidrar till det socialpedagogiska arbetet på flera sätt. Dels påverkar skolhunden elevens känslor positivt och bidrar till att eleven både kan agera ut och ta emot omsorg, dels leker eleven med hunden. Hunden blir därmed ett hjälpmedel att hantera dessa kriser. Skolhunden påverkar lärarens arbete när läraren genom hunden kan sätta ord på vad eleven känner och vad som snart kommer ske. Studien visar därmed att hundens roll som socialarbetare innebär en kombination av att agera som socialpedagog, kompis och behandlare. Den visar också att läraren använder skolhundens positiva inverkan på elever vid läsningar eller negativa sinnesstämningar och den minskar därmed affektiva beteenden vilket kan tänkas underlätta lärarens arbete. Skolhunden öppnar upp för samspel och kommunikation både i fungerande och mer utmanande situationer när läraren använder sig av skolhunden som kollega för att nå eleven socialt, emotionellt och kognitivt, i likhet med vad som visats i studier av både Fine et al. (2019, s. 4003) och Handlin et al. (2012, s. 217).

Skolhund som socialpedagogiskt verktyg

Relationen mellan lärare, elev och skolhund kan kategoriseras på två olika sätt för att resonera om vilken socialpedagogisk uppgift hunden ges. De första är de samspelsmönster där hunden blir en del av vardagen och där elev och hund har ett eget samspel. Det kan till exempel vara när hunden leker med barnet under rasten eller då barnet småpratar med hunden under lektioner. Det andra sättet är när lärare, elev eller hund arbetar medvetet med skolhunden som verktyg för att nå ett

HÖGSKOLAN VÄST

visst resultat. Det kan till exempel handla om när läraren aktivt använder hunden för att hjälpa elever att koncentrera sig eller reglera känslor. Alternativt då hunden på eget initiativ utför socialpedagogiska uppgifter, exempelvis då den stöttade eleven och inte följde lärarens direktiv.

Under observationerna påtalar både speciallärare och hundförare skolhundarnas positiva inverkan på elevernas akademiska prestationer och välmående. De berättar att skolhundarna är uppskattade kollegor med många roller av stor betydelse för eleverna. Rollen som lärarkollega kan utspelas när hunden tar initiativ och därmed även ett visst ansvar för undervisningen och stämningen i klassrummet. Lärare är då på plats i klassrummet och de arbetar tillsammans. I rollen som lärarassistent arbetar hunden tillsammans med, och på direktiv av, lärare och elever. Detta sker exempelvis då hunden gör trick med eleverna, är med i pedagogiska spel eller utgör ett stöd till eleverna vid undervisningssituationer. Den bidrar då med att främja elevernas motivation och uppgiftsfokus. Hunden tilldelar också eleven en roll där denne framstår som både viktig och omtyckt samt som en kapabel aktör och agent i sitt liv. Varje elev har utvecklat vad som tolkas vara en unik och icke-dömande ömsesidigt god relation till skolhunden som får en socialpedagogisk roll där den representerar en slags villkorad vänskapsrelation för eleven. Analysen visar att eleverna intar rollen som regissör då de regisserar och agerar med skolhunden som motpart utifrån funktionerna klasskamrat, socialarbetare och behandlare. Rollerna innebär såväl olika förväntningar som variation gällande hundens ansvar. Gemensamt för samtliga skolhundar som observerats är att de håller sig nära eleverna, är aktiva aktörer och att de anpassar sitt kroppsspråk, arbete och sin intensitet i förhållande till elevens behov och situationer som uppstår. Hunden kan därmed både stötta eleven vid utmaningar, delta i aktiviteter och erbjuda nya roller vid interaktion.

Interaktionen mellan skolhund och elev skapar en mer fungerande miljö där läraren kan arbeta mot elevens utbildningsmål eller emotionella och psykiska välmående samt sociala förmågor. Läraren kan utnyttja tillfället genom att ta in hunden som tredje part där den kan agera budbärare och medlare vid skav mellan lärare och elev. Detta kallas triangulering och kan vidga perspektivet (Kullberg, 2014, s. 88). Läraren kan då själv använda sig av, eller påverka elevens, intrycksstyrning samt påverka roller och prestationer i klassrummet via hunden. När hunden arbetar tillsammans med eleven kan läraren anpassa sin roll efter aktivitetens karaktär. Läraren kan fortsätta ha en lärande roll där hunden assisterar, eller också kan rollerna vara omvända och skolhunden ger då läraren möjlighet att inta en biroll och få avlastning. Hunden påverkar roller som tas och ges när den möter eleven utefter dennes sinnesstämning och aktivitet. Läraren drar nytta av det genom att använda hunden när hen skapar lärandesituationer och övergår mellan aktiviteter och uppgifter. Läraren påtalar i likhet med Connell et al. (2019, s. 348) och Sandt (2020,

HÖGSKOLAN VÄST

s. 104) att skolhunden hjälper elever genomföra lärandesituationer och prestationer, dels i förhållande till utbildningsrelaterade kunskaper, dels till sociala färdigheter och välmående. Undersökningen visar att det i klassrum för elever med särskilda behov och utmaningar bedrivs utbildningsrelaterat arbete i förhållande till svenska skolans normer, struktur och lärandeplaner. Den visar också att det pedagogiska arbetet i stor utsträckning varvas med socialt och behandlande arbete när lärare, hundförare och hundar arbetar tillsammans. Alternativt då hundarna arbetar enskilt för att påverka elever socialt, emotionellt och kognitivt; särskilt vid negativa beteenden eller utmanande situationer.

Nedan illustreras de två modeller som arbetats fram under studien för att förtydliga hur arbete med skolhund kan påverka arbete och miljö i klassrummet. Modell ett visar dels de områden skolhunden kan arbeta på, dels de roller detta innebär att skolhunden får och tar samt hur det kan kopplas till socialpedagogiskt arbete. Därefter visar modell två hur kommunikation och samspel kan iscensättas när skolhunden medverkar i klassrummet.

Modell 1

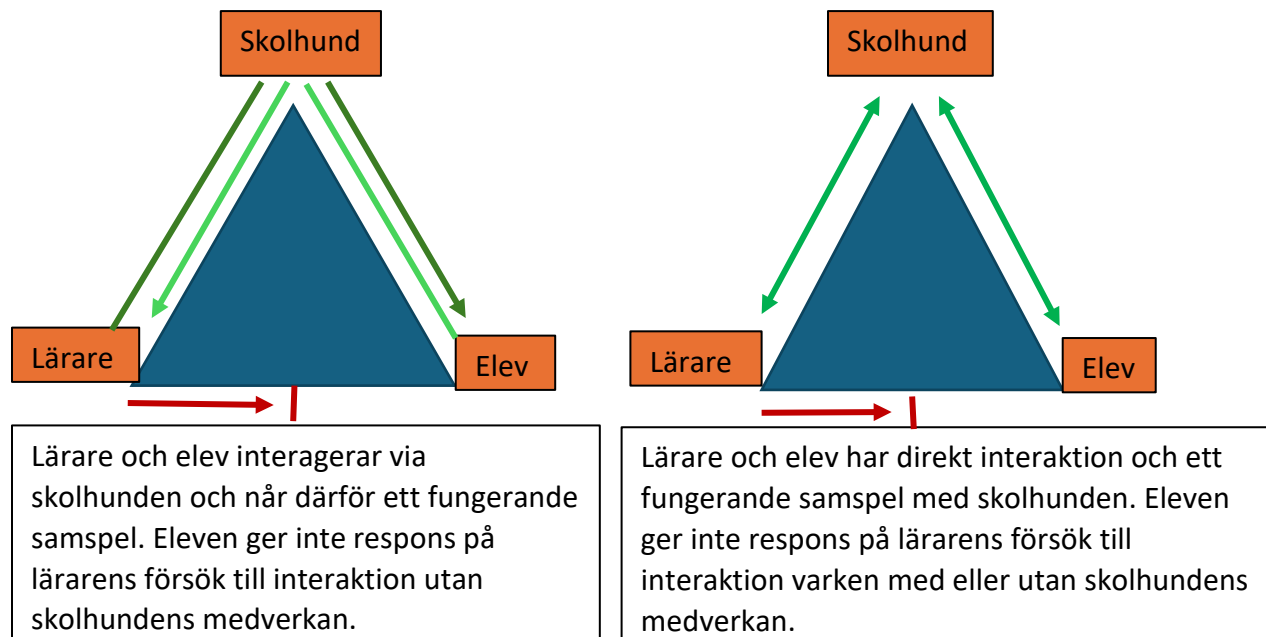
I Modell ett framhålls som synes att det endast är de pedagogiska aktiviteterna som är direkt kopplade till skoluppgifter. I övrigt är arbetet av socialpedagogisk karaktär. Skolhunden kan bidra med flera olika perspektiv och infallsvinklar för elev och lärare. Elever använder hunden för att skapa en bas i klassrummet och kan genom den hitta nya roller, vara en aktör i sitt liv och finna stöttning vid svåra situationer och prestationer. Hunden är ett verktyg för den professionella genom att den indirekt används i skolmiljön. Läraren kan med hjälp av detta möta eleven både pedagogiskt och socialt. Läraren använder hunden direkt i vissa situationer i syfte att skapa koncentration, få

HÖGSKOLAN VÄST

barn att komma in och bli kvar i klassrummet. Modellen illustrerar skolhunden som en resurs, vilken utgör ett pedagogiskt och framför allt socialpedagogiskt verktyg som kan sägas återspegla socialpedagogiken som mötesplats för pedagogiskt och socialt arbete (Cederlund & Berglund, 2017, s. 8).

Modell två

Med hjälp av modellen kan de vägar för interaktion genom samspel och kommunikation som hunden bidrar med synliggöras. Till vänster visas hur hunden utgör en länk mellan lärare och elev. Detta var vanligt under observationerna, exempelvis då hunden deltog i pedagogiska uppgifter eller då läraren berömde eleven genom att berätta för hunden när eleven lyckats med något. Det var också vanligt när det uppstod utmanande situationer för eleven, vilket presenterats i flera observationsexempel. Till höger framhålls hur hunden kunde bidra med interaktion och samspel när lärare och elev inte lyckades nå varandra. Detta redovisas bland annat genom flera observationsexempel där hunden arbetar och fattar beslut på egna initiativ och är den länk som stöttar eleven. Denna variant av kommunikation uppstod också när lärare pratade med hunden i vad som tolkats som kollegialt småprat, alternativt pratade direkt till hunden om olika situationer. Modellen visar kort sagt hur pedagogik och socialt arbete vävs samman via hundens medverkan.

Sammanfattningsvis visar resultaten att skolhunden är en aktör som positivt påverkar interaktioner, situationer och roller i klassrummet. Den bidrar med att erbjuda en bred variation av roller och

HÖGSKOLAN VÄST

situationer, vilket stöds av tidigare forskning (Walter-Esteves och Stokes, 2008, s. 14). Skolhunden verkar också bidra genom att vara den länk som väver samman det sociala och det pedagogiska arbetet på flera sätt. Resultatet visar kort sagt att skolhunden används i det socialpedagogiska arbetet i klassrummet och hur det kan gå till.

Resultat del 3: Diskussion

I följande avsnitt besvaras och diskuteras huvudsakliga resultat från den tredje frågeställningen. Inledningsvis redovisas begreppet stigma och hur det påverkar den lilla elevgruppen. Därefter presenteras frågor som uppkommit under arbetet gällande vad hunden kan tänkas maskera följt av en kort diskussion om djurvälstånd. Uppsatsen avslutas med en reflektion om metodkritik.

Stigma

Att uppnå förändring i positiv riktning för elever vars undervisning behöver anpassningar kan göras på olika sätt (Skolverket, Lgr22, 1 kap), men har under senare år kommit att handla alltmer om individualiserade problembeskrivningar och kategoriseringar. Det socialpedagogiska arbetet är relationsbaserat och bygger på gott bemötande, medinflytande, respekt och dialog (Cederlund & Berglund, 2017, s. 41–43). Utifrån denna studies resultat är frågan om det går att säga något om hur hund i skolan påverkar stigmatiserande processer. Uppsatsens utgångspunkt är att det innebär ökad risk för stigmatiserande processer att vara elev i liten undervisningsgrupp i skolan. Grunden för detta påstående är bland annat att den lilla gruppen speglar en social konstruktion av ett vardagligt socialt rum i skolan som utgår från elevens tillkortakommanden. De barn och ungdomar som är målgrupp för skolhundsteam anses av vuxenvärlden vara individer som möter utmaningar relaterade till skola, sociala förmågor samt psykisk-och emotionell hälsa. De tilldelas därmed rollen som sårbar, skör och annorlunda från det vanliga och utsätts för stigmatisering när de får till sig att de är otillräckliga, saknar förmågor och avviker från det normala. Att organisera och benämna människor som något gör att de snabbt anpassar sig och agerar därefter. Själva gruppstillhörigheten kan därför vara stigmatiserande när det sker en problemregistrering av individer som inte lever upp till omgivningens förväntningar (a.a, 2017, s. 40, 44). Det är ovillkorligen stigmatiserande processer som pågår och som socialarbeten i sitt försök att bryta stigma ändå är en del av. Konsekvenser av stigmatiserande processer kan vara bristande självförtroende, låg självkänsla, problematisk skolfrånvaro, utsatthet och sårbarhet. Det är därför centralt inte enbart för socialpedagogiskt arbete, utan för allt socialt arbete att vara medveten om och arbeta för att även individer i relativt sluta rum har alternativa samspelelmönster att tillgå.

En slutsats som kan dras utifrån denna uppsats är att hund i skolan medför att potentiellt svåra situationer kan utvecklas på varierande sätt genom hundens medverkan. Situationer kan mjukas

HÖGSKOLAN VÄST

upp och underlätta övergångar från affektiva tillstånd och att exempelvis rymma från skolan, till mer vanliga situationer så som att läsa och skriva. Hunden kan också ge tillgång till fler typer av uppgifter och roller där elever blir kompetenta och ingår i ett normalt samspel med hunden.

Studiens resultat kan bidra till kunskap om arbetet med sociala tjänstehundar i skolan och ge en inblick i hur det faktiskt kan gå till när hundarna stöttar elever och motverkar stigmatiserande processer. Kunskap om hur skolhundar interagerar med elev och lärare kan utgöra grund för att identifiera fler målgrupper samt för att utarbeta de gemensamma riktlinjer som saknas (Crossman et al., 2020. s. 537). Detta bör betyda att skolhundar och andra icke-traditionella insatser kan användas i större utsträckning för att ta ett grepp om utmaningar i samhället, vilka påverkar individen och dennes vardagliga liv. Resultatet visar att skolhunden kan hjälpa till att dölja och maskera stigma och få eleven att känna sig utvald, omtyckt och speciell. Hunden kan hjälpa eleven att inte tappa ansiktet vid svåra situationer och kan utgöra en motivator som med sin icke-dömande karaktär och engagemang gör elever mer motståndskraftiga i förhållande till stigmas konsekvenser. Arbeta med hund kan ses som exklusivt, men kan användas för att motverka allt för ensidiga identitetspositioner och stigmatiserande processer samt göra att barn kommer till klassrummet. Därmed kan insatsen öka skolnärvaro och påverka arbete med ordinarie skoluppgifter positivt. Många korta tillfällen blir tillsammans långvarig effekt. Med stöd av skolhund ges individen chans att utforska sig själv, sitt sociala och emotionella liv och vara en aktör med agens i sitt liv såväl som att utveckla färdigheter på sätt som främjar självkänsla och självförtroende. Studien visar alltså att skolhund medför ökad variation av roller, aktörskap och ansvar vilket kan tänkas påverka eleven positivt.

Vad maskerar hunden?

Både i tidigare forskning och i denna uppsats verkar skolhundar framstå som vardagshjältar. Av forskning och praktiker vet vi att de utgör en fungerande social- och specialpedagogisk samt behandlande metod (Crossman et al., 2020. s.535). Specialläraren uttrycker vid flera tillfällen att skolhunden är en mycket uppskattad och värdefull kollega som ger positiva effekter för alla inblandade, men att det utöver skolhunden hade behövts fler personal för att räcka till. Specialläraren tilldelas och tar fler roller än vad som kan anses vara rimligt. Flera gånger ansågs det minst dåliga vara att lämna elever under uppsikt av hunden. Eftersom ingen kan vara på flera platser samtidigt och alla människor ska ha möjlighet att ta rast under arbetsdagar som överstiger fem timmar (SFS 1982:673, 15§), väcktes frågor om huruvida skolhunden maskerar brister i skolans organisatoriska förutsättningar. Undgår ledningen ansvar för sin personal när behovet av fler personal maskeras med insats av skolhund? Meixner och Kotrschal, (2022, s. 8) framhåller därtill att pedagoger i specialundervisning ofta är utsatta för emotionellt utmanande situationer.

HÖGSKOLAN VÄST

För framtida forskning skulle det därför vara intressant att undersöka om liknande insatser och resurser används för att maskera organisatoriska brister och otillräckligt ansvarstagande såväl som att studera hur de påverkar lärarens arbetsvillkor och välmående.

Djurvälfärd

I Sverige är hundägare ansvariga för hundens omsorgsbehov och ska agera därefter samt förebygga att hunden orsakar skador eller olägenheter (SFS 2007:1150). Detta gäller även om någon annan är hundförare. Skolhunden är en resurs och det finns förväntningar kring vad den ger i förhållande till resultat och kostnad samtidigt som forskning visar att djurvälfärd är ett etiskt dilemma (Friesen, 2010, s. 262; Sandt, 2020, s. 103). Det är därför rimligt att förväntningarna inte får drivas förbi en etisk gräns för vad skolhundarna klarar av. Om hundarna nekas återhämtning, rörelse och andra behov sätts hälsa och välfärd på spel och de kan inte förväntas utföra sitt arbete (Fine et al., 2019, s. 4002). Under observationerna har skolhundarna tagits mycket väl omhand och bemötts respektfullt och empatiskt av samtliga.

Metodkritik

Att göra en etnografisk studie innebär att vistas i miljön med deltagarna under en länge tid. Denna studie sträckte sig över ett kort tidsintervall och är en microetnografi (Ahrne & Svensson, 2015, s. 117, 119, 122, 138) Detta kan innebära andra aspekter av skolhundarnas arbete hade kunnat framkomma om mer tid hade tillbringats på fältet. Att observera har ett alldeles eget värde, men då uppsatsen valt att använda Goffman som teoretisk utgångspunkt kan den inte säga något om långvariga effekter, utan speglar det ögonblick som var (Mattsson & Andersson, 2022, s. 42). Goffman har inte några begrepp som särskilt fokuserar på intersektionalitet eller maktperspektiv, varför även det kommer i skymundan. Detta är en nackdel då det handlar om studier i socialt arbete, men med komplement av begreppet stigma kan undersökningen ändå delvis få med maktperspektivet genom att observationerna speglar vem som har makt i en situation och hur det hanteras (Goffman, 2021, s. 8–9). Eftersom jag endast tagit del av korta uttryck i ögonblicken, och alltså inte hållit några intervjuer med deltagarna kan uppsatsen varken styrka deras upplevelser eller ge en komplett bild av arbete med skolhund. Av de observationer som gjorts är dock intrycket att insatsen är positiv, vilket jag empiriskt sett av situationer och interaktionsmönster som utvecklats. Det betyder inte att skolhund som insats passar alla och som nämnts tidigare bör hänsyn tas till både allergier och hundrädsla (Crossman et al., 2020. s. 536).

HÖGSKOLAN VÄST

Litteraturförteckning

Ahrne, G., & Svensson, P. (red). (2015). *Handbok i kvalitativa metoder. 2:4*. Stockholm: Författarna och Liber AB

Arbetstidslag. (SFS 1982:673). Arbetsmarknadsdepartementet ARM.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/arbetstidslag-1982673_sfs-1982-673/

Backlund, Å., Högdin, S., & Spånberger Weitz, Y. (Red.). (2017). *Skolsocialt arbete – Skolan som plats för och del i det sociala arbetet*. Gleerups utbildning AB

Barnkonventionen. (9 februari 2023). *FN:s konvention om barnets rättigheter*. UNICEF Sverige.
<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber

Cederlund, C., & Berglund, S-A. (2017). *Socialpedagogik – pedagogiskt socialt arbete*. Liber AB

Correale, C., Crescimbene, L., Borgi, M., & Cirulli, F. (2017). Development of a Dog-Assisted Activity Program in an Elementary Classroom. *Veterinary Sciences*, 4 (4), 62-68,
<https://www.mdpi.com/2306-7381/4/4/62>

Crossman, M-K., Kazdin, A-E., Matijczak, A., R. Kitt, E-R., & R. Santos, L. (2020). The Influence of Interactions with Dogs on Affect, Anxiety, and Arousal in Children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 49 (4), 535–548. <https://research.ebsco.com.ezproxy.server.hv.se/c/vj5p5k/viewer/pdf/bagx4bhiyr>

Fine, A -H., Beck, A- M., & Ng, Z. (2019). The State of Animal-Assisted Interventions:Addressing the Contemporary Issues That WillShape the Future. *International Journal of Environmental Research & Public Health*, 16 (20), 3997-4016.
<https://research.ebsco.com/c/vj5p5k/search/details/3ewreemjyj?limiters=FT1%3AY&q=The%20State%20of%20Animal-Assisted%20Interventions%3AAddressing%20the%20Contemporary%20Issues%20That%20Will%20Shape%20the%20Future%3A>

HÖGSKOLAN VÄST

- Friesen, L. (2010). Exploring Animal-Assisted Programs with Children in School and Therapeutic Contexts. *Early Childhood Education Journal*, 37 (4), 261-267. <https://research-ebSCO-com.ezproxy.server.hv.se/c/vj5p5k/viewer/pdf/gcddnd5dxb>
- Friesen, L., & Delisle, E. (2012). Animal assisted literacy - A Supportive Environment for Constrained and Unconstrained Learning. *Childhood Education*, 88 (2), 102-107. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.server.hv.se/doi/epdf/10.1080/00094056.2012.662124?needAccess=true>
- G. Connell, C., L. Tepper, D., Landry, O., & C. Bennett, P. (2019). Dogs in Schools: The Impact of Specific Human –Dog Interactions on Reading Ability in Children Aged 6 to 8 Years. *Anthrozoos*, 32 (3), 347-360. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.server.hv.se/doi/epdf/10.1080/08927936.2019.1598654?needAccess=true>
- Goffman, E. (2020). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Studentlitteratur
- Goffman, E. (2021). *Stigma: Den stämplades roll och identitet*. Studentlitteratur
- Handlin, L., Nilsson, A., Ejdebäck, M., Hydbring-Sandberg, E., & Uvnäs-Moberg, K. (2012). *Anthrozoos*, 25 (2), 215-228. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.server.hv.se/doi/epdf/10.2752/175303712X13316289505468?needAccess=true>
- Karlberg, S., & Eriksson, H. (2018). *Sociala tjänstehundar - omsorg utan ord*. Klickerförlaget Göteborg AB.
- Kullberg, B. (2014). *Etnografi i klassrummet*. Studentlitteratur.
- Larsson, S. (2005) Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordisk Pedagogik*, 1 (25), 16–35. <https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:245080/FULLTEXT01.pdf>
- Lag om tillsyn av hundar och katter. (SFS 2007:1150). Landsbygds –och infrastrukturdepartementet RSL. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20071150-om-tillsyn-over-hundar-och-katter_sfs-2007-1150/
- Mattson, T., & Andersson, E. (red). (2022). *Teorier för socialt arbete. Del 2, Normalitet, förkroppsligad erfarenhet och motstånd*. Gleerups (216 sid)
- Meeuwisse, A., Swärd, H., Sunesson, S., & Knutagård, M. (red.). (2016). *Socialt arbete: En grundbok. (Uppl. 3)*. Stockholm: Natur och Kultur

HÖGSKOLAN VÄST

Meixner, J., & Kotrschal, K. (2022). Animal assisted interventions with dogs in special education—a systematic review. *Frontiers in Psychology*, 13, <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2022.876290/full>

Neyland, D. (2007). *Organizational Ethnography*. Sage Publications, Limited <https://ebookcentral.proquest.com/lib/vast-ebooks/reader.action?docID=420944>

Sandt, D. (2020). Effective Implementation of Animal Assisted Education Interventions in the Inclusive Early Childhood Education Classroom. *Early Childhood Education Journal*, 48, 103–115 <https://research-ebSCO-com.ezproxy.server.hv.se/c/vj5p5k/viewer/pdf/4jmgysgicv>

Skollag. SFS 2010:800. Utbildningsdepartementet. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjn5YT8_p2EAXVILRAIHTrMDzsQFnoECBcQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.riksdagen.se%2Fsv%2Fdokument-och-lagar%2Fdokument%2Fsvensk-forfattningssamling%2Fskollag-2010800_sfs-2010-800%2F&usg=AOvVaw32FutmS6O6qW6BjhIjzbvH&opi=89978449

Skolverket. (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Sparr, Å., & Ståhl, M. (2020). Ökad skolnärvaro, motivation och delaktighet: Hundassisterad pedagogik som metod för elever med hög skolfrånvaro. *Skolporten*, (3), 3–25.

Syrnyk, C., McArthur, A., Zwack, A., & Handelsman, A. (2023). Supporting Young Readers: A Mixed-Methods Study of Their Literacy, Behaviour, and Perceptions When Reading Aloud to Dogs or Adults. *Early Childhood Education Journal*, 51(6), 1091-1105. <https://research-ebSCO-com.ezproxy.server.hv.se/c/vj5p5k/viewer/html/upu2dirudv>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Walters Esteves, S., & Stokes, T. (2008). Social Effects of a Dog's Presence on Children with Disabilities. *Anthrozoos*, 21(1), 5-15. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.server.hv.se/doi/epdf/10.1080/08927936.2008.11425166?needAccess=true>

Bilagor

Appendix 1 - Förfrågan och informationsbrev om C-uppsats till rektor

Hej!

Jag heter EmmaMaria och arbetar vanligtvis som hundpsykolog. Just nu läser jag termin 6 på Socionomprogrammet vid Högskolan Väst och ska skriva en C-uppsats. Jag kontaktar dig i egenskap av rektor och undrar om det är möjligt att besöka verksamheten.

Skolhundsteam är ett framgångsrikt social/-och specialpedagogiskt hjälpmedel som kan främja elevernas välmående och sociala liv men också öka motivation, delaktighet och närvaro i skolarbetet. Trots det är området relativt utforskat i ett svenskt sammanhang (Karlberg & Eriksson 2018; Sparr och Ståhl, 2020).

Syftet med C-uppsatsen är att undersöka hur social tjänstehund påverkar interaktion och samspel i klassrummet. Det är hur lärare använder hunden i klassrummet som är fokus för observation, alltså inte enskilda elever. Mot bakgrund av det skulle jag gärna vilja komma och vara med ett par tillfällen då skolan har besök av social tjänstehund.

Att observera innebär att jag sitter med i klassrummet under ett par lektioner för att titta på hur lektionerna går till. Jag kommer skriva ner minnesanteckningar. När jag sedan skriver min uppsats kommer varken plats, skola, klass eller några namn vara med. Jag kommer inte heller diskutera enskilda elever eller elevgruppen med lärare. Enskilda personer kommer därför inte kunna identifieras. Deltagande i studien är frivilligt och medverkan kan när som helst avbrytas utan att ange skäl.

Min handledare för uppsatsen är Olof Wiedel och kan nås via mail: Daniel-olof.wiedel@hv.se

Om du har några frågor är du välkommen att höra av dig,

Tack på förhand och för att du tog dig tid!

EmmaMaria Krantz

Mail: emkr0015@student.hv.se

HÖGSKOLAN VÄST

Appendix 2 - Samtyckesformulär C-uppsats Sociala tjänstehundsteam i skolan:

Medgivande: Jag bekräftar härmed att jag har tagit del av skriftlig och muntlig information om studien och accepterar att delta. Jag har fått möjlighet att ställa frågor om studien. Jag har fått information om att de uppgifter som samlas in kommer att behandlas konfidentiellt, på ett sådant sätt att min identitet inte kommer att avslöjas för obehöriga. Jag är medveten om att min medverkan är helt frivillig och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.

Datum _____

Namnsteckning _____

Namnförtydligande _____

Handledare för studien är Olof Wiedel och kan nås via mail: Daniel-olof.wiedel@hv.se

Om du har några frågor är du välkommen att höra av dig till mig via mail: emkr0015@student.hv.se

Tack på förhand!

EmmaMaria Krantz

HÖGSKOLAN VÄST

Appendix 3 – Observationsschema

Checklista observation:

- Rum (“Setting”/Scen).
- Aktör (lärare, hund, elev).
- Aktivitet (vad? Hur? uppstyrt/spontan?)
- Rekvisita (artefakter? Vem och hur använder?)
- Handling (vem/vad/hur gör/ händer?)
- Mål (varför, riktning?)
- Känsla (sinnesstämning, mimik, kroppsspråk, talat språk).
- Hinder/ möjligheter (stigma? Rollskifte?)

Frågor att ställa mig under observationerna, utifrån Goffmans teorier:

Extra nyfikenhet: Interaktioner, samspel, aktiviteter och undervisning med hund i klassrummet. (Verbalt språk, tecken, kroppsspråk, mimik).

Lärare och hund:

- Hur ser läraren på hundens roller i klassrummet? Vilka roller tar/ges hunden?
- Hur ser läraren på lärandesituationer med hund?
- Hur använder sig läraren av hunden som verktyg och kollega?
  - Hur inverkar hunden på elevens sinnesstämning?
  - Hur inverkar hunden på undervisningen?
  - Hur inverkar hunden på klimatet mellan lärare och elev?

Aktiviteter:

- Vad händer i klassrummet?
  - Vad gör lärare, hund och elever?
  - Hur går det till?
  - Krävs några speciella materiel/artefakter?

Interaktioner och roller mellan lärare, hund och elev:

- Vilka roller tas eller ges aktörerna i klassrummet?
- Hur tas de rollerna emot? Motstånd/följsamhet?
- Hur sker ”förhandlingar” om innehåll och roller? Intrycksstyrning?
- Vad gör läraren när hunden interagerar med eleven?
- Vad tar/får läraren för roll när hunden arbetar?

HÖGSKOLAN VÄST

- Påverkar hunden de roller som tas/ges? Om ja – hur använder sig läraren av det?

Samspel mellan lärare, hund, elev:

- Vad handlar samspelet om?
- Vilken riktning tar det?
- Utvecklas samspelet? Hur? Om vad? Vem styr/ ändrar innehåll? Hur gör andra då?
- Hur blir andra involverade? Hur gör lärare, hund och elever då?
- Används några artefakter? Vilka? Varför?
- Hur avslutas ett samspel om ett ämne?
- Finns det några återkommande scener/rutiner/akter?

Finns det något stigma? Om ja - hur inverkar hunden på det? Vilka roller får/tar/ger hunden i förhållande till eventuella stigma i gruppen?